

მტკიცებულებების მოპოვება მოწინააღმდეგე მხარისგან საერთაშორისო კომერციულ არბიტრაჟში: მოთხოვნა დოკუმენტების გამჟღავნების შესახებ

დავით კაკოიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი, თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტის მონვეული ლექტორი

1. შესავალი

აღიარებულია, რომ კომერციულ დავებში დოკუმენტები (წერილობითი მასალები) ერთ-ერთი ყველაზე სანდო მტკიცებულებას წარმოადგენს. შესაბამისად, შეჯიბრებითობის პრინციპის გათვალისწინებით და პრაქტიკული თვალსაზრისით, დოკუმენტური მტკიცებულებების მოპოვება და წარდგენა წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან საკითხს საერთაშორისო კომერციულ არბიტრაჟში. შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ დოკუმენტური მტკიცებულებების მოპოვებისა და წარდგენის პროცესი თამაშობს მნიშვნელოვან როლს იმაში თუ როგორ, რა შედეგით დასრულდება მხარეებისთვის საარბიტრაჟო განხილვა. მტკიცებულებების მოპოვებანაწარდგენის პროცესის გამართულად განხორციელებაზე, შესაძლოა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების საბოლოო ბედიც კი იყოს დამოკიდებული, ვინაიდან ამ პროცესში მხარეთა უფლებების დარღვევამ შეიძლება საქმე საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმებამდეც კი მიიყვანოს. ვინაიდან დოკუმენტური მტკიცებულებების მოპოვებანაწარდგენას დიდი გავლენა აქვს საქმის შედეგზე, ეს საკითხი საერთაშორისო საარბიტრაჟო განხილვების დროს მხარეებსა და არბიტრებს შორის ერთ-ერთ საკამათო პროცესუალურ საკითხს წარმოადგენს.

საკითხის მნიშვნელობიდან და კომპლექსურობიდან გამომდინარე, აუცილებელია დოკუმენტური მტკიცებულებების მოპოვებისა და წარდგენის იმგვარი წესების არსებობა, საარბიტრაჟო ტრიბუნალების ან საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლოების მიერ მათი იმგვარად გამოყენება, რომ უზრუნველყოფილი იყოს მხარეთა უფლებების დაცვა და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებადობა.

უნდა აღინიშნოს, რომ საერთაშორისო კომერციულ არბიტრაჟში მიღებული და დამკვიდრებული პრინციპია, რომ მხარეებს აქვთ უფლება საარბიტრაჟო განხილვის ფარგლებში წარადგინონ ის დოკუმენტები, რომლებსაც ისინი ფლობენ და რომლებიც მათი მოსაზრებით გამოდგება მათი პოზიციის ტრიბუნალისთვის დასამტკიცებლად. თუმცა, ხშირია შემთხვევები, როდესაც მხარეს ხელი არ მიუწვდება მისთვის მნიშვნელოვან მტკიცებულებაზე, ვინაიდან იგი მეორე მხარის ან სხვა მესამე პირის გამგებლობაშია. ასეთ შემთხვევაში, სასამართლო განხილვის დროს, ქვეყნების შიდა კანონმდებლობებში, მხარეებს მინიჭებული აქვთ უფლებამოსილება მიმართონ მოსამართლეს და იმუშაოდგომლონ მეორე მხარის თუ მესამე პირისგან მტკიცებულების გამოთხოვის შესახებ.¹ თუმცა, ვინაიდან საერთაშორისო კომერციულ არბიტრაჟში ქვეყნების შიდა პროცესუალური წესები არ გამოი-

¹ იხ. მაგ. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 134-ე მუხლის მე-2 ნაწილი: „2. წერილობით მტკიცებულებებს სასამართლოს წარუდგენენ მხარეები. თუ

მხარემ ვერ შეძლო წერილობით მტკიცებულებათა მიღება იმ პირისაგან, ვისთანაც ეს მტკიცებულებები იმ-

ყენება, ხშირად ბუნდოვანია არაერთი საკითხი, რომელსაც პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს არბიტრაჟის დროს მტკიცებულებების გამოთხოვის უფლების რეალიზების კუთხით.

სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მიღებულია, რომ საერთაშორისო არბიტრაჟში მტკიცებულებების გამოთხოვა შესაძლებელია, თუმცა საკითხი საკმაოდ კომპლექსური და არაერთმნიშვნელოვანია,² რაც გარკვეული სიცხადის შემოტანას საჭიროებს. შესაბამისად, წინამდებარე სტატიაში მიმოხილული იქნება დოკუმენტური მტკიცებულების გამოთხოვის სამართლებრივი საფუძვლები და პროცედურები. კერძოდ, სტატიის საკვლევ საგანს წარმოადგენს შემდეგი საკითხები: რა უფლებები (უფლებამოსილებები) გააჩნიათ მხარეებს და საარბიტრაჟო ტრიბუნალებს დოკუმენტების გამოთხოვის კუთხით და როგორ უნდა განხორციელდეს ეს უფლებამოსილებები, მათ შორის რა ფორმალურ და შინაარსობრივ მოთხოვნებს უნდა პასუხობდეს მოთხოვნა დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ, რომელიც წარდგენილია საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის ფარგლებში.

2. მხარეთა უფლება გამოითხოვონ მათთვის მნიშვნელოვანი დოკუმენტი

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 1958 წლის კონვენცია უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების შესახებ („ნიუ იორკის კონვენცია“) არაფერს ამბობს მხარის უფლების შესახებ გამოითხოვოს მტკიცებულებები მეორე მხარისგან ან სხვა მესამე პირისგან. აღნიშნულის მსგავსად, ქვეყნების საარბიტრაჟო აქტები და ინსტიტუციური თუ *ad hoc* საარბიტრაჟო წესები პირდაპირ არაფერს ამბობენ მხარის ამ უფლებაზე. თუმცა, სა-

დაც ეს პირდაპირ არ არის მითითებული, აღიარებულია, რომ ეს საარბიტრაჟო წესებიც განიმარტება ისე, რომ მხარეს აქვს უფლება გამოითხოვოს შესაბამისი მტკიცებულებები.

მიჩნეულია, რომ მხარის უფლება მოითხოვოს მტკიცებულებების გამოთხოვა, დაფუძნებულია შესაბამის საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში თუ საარბიტრაჟო წესებში³ არსებულ დანაწესზე, რომელიც ტრიბუნალს ანიჭებს უფლებამოსილებას მხარეს მოსთხოვოს მტკიცებულებების წარმოდგენა,⁴ რაც თავის მხრივ დაკავშირებულია საარბიტრაჟო პროცესში ფაქტების სწორად და ზუსტად დადგენასთან.⁵ გარდა ამისა, შეიძლება ითქვას, რომ მხარის უფლება მოითხოვოს ოპონენტისგან ან მესამე პირისგან მტკიცებულებების გამოთხოვა წარმოადგენს მხარის მიერ საკუთარი პოზიციის წარდგენის უფლების ნაწილს.⁶ კერძოდ, როდესაც შესაბამის საარბიტრაჟო აქტში ან წესებში არ არსებობს მუხლი და მხარეებს შეთანხმებაში ამაზე პირდაპირი მითითება არ გაუკეთებიათ, შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მხარის უფლება, ოპონენტისგან მოითხოვოს დოკუმენტები, არის სამართლიანი სასამართლოს უფლების ნაწილი. თუ მხარეს არ აქვს შესაძლებლობა სათანადოდ ამტკიცოს მისი პოზიცია გამოსათხოვი მტკიცებულების გარეშე, მაშინ მას მომავალში შეეძლება გაასაჩივროს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება იმ საფუძვლით, რომ მას არ მიეცა შესაძლებლობა სრულყოფილად წარედგინა საკუთარი პოზიცია ტრიბუნალის წინაშე.⁷

თუმცა არის საარბიტრაჟო წესები, რომლებიც მხარის ამ უფლებაზე პირდაპირ მიუთითებს. კერძოდ, LCIA-ს⁸ საარბიტრაჟო წესების 22-ე მუხლი აცხადებს, რომ ტრიბუნალს, მხარის განცხადების საფუძველზე შეუძლია მეორე მხარეს მოსთხოვოს მტკიცებულებების წარმოდგე-

ყოფება, მას შეუძლია იმუამდგომლოს სასამართლოს წინაშე, რათა სასამართლომ გამოითხოვოს ისინი.“

² იხ. O'Malley N. D., *Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide*, Second Edition, 2019, p. 32

³ იხ. მაგ. UNCITRAL-ის საარბიტრაჟო წესების 27-ე მუხლის მე-3 ნაწილი; ICC საარბიტრაჟო წესების მუხლი 25(1) და მუხლი 25(5).

⁴ აღნიშნულ საკითხზე დეტალურად საუბარი იქნება ქვემოთ.

⁵ Kozłowska-Rautiainen D., *Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration*, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 68

⁶ Waincymer J., *Procedure and Evidence in International Arbitration*, Kluwer Law International, 2012, p. 881.

⁷ Kozłowska-Rautiainen D., *Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration*, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 69

⁸ London Court of International Arbitration (ლონდონის საერთაშორისო საარბიტრაჟო სასამართლო).

ნა. მსგავსად ამისა, SCC-ს⁹ საარბიტრაჟო წესების 31 (3) მუხლი ასევე პირდაპირ მიუთითებს, რომ მხარეს შეუძლია ტრიბუნალის წინაშე დააყენოს მტკიცებულებების გამოთხოვის მოთხოვნა. იგივე შინაარსის მუხლს ასევე ითვალისწინებს ICDR - ის¹⁰ საარბიტრაჟო წესების 24 (4) მუხლი.

საინტერესოა ასევე, შესაძლებელია თუ არა მხარეთა შეთანხმებით ამ უფლების გამორიცხვა. მხარეთა ავტონომიის ფარგლებში ამგვარი გამორიცხვის შესაძლებლობა არსებობს. თუმცა სამართლიანი სასამართლოს მოთხოვნა შეთანხმების თავისუფლებას გარკვეულწილად ზღუდავს. კერძოდ, დოკუმენტების გამოთხოვის უფლება, მხარეთა შეთანხმებით, მხოლოდ ერთ მხარეს აქვს ჩამორთმეული, მაშინ ეს შეთანხმება სავალდებულო ვერ იქნება ტრიბუნალისთვის, რომელმაც მხარეთა მიმართ თანასწორი მოპყრობა უნდა უზრუნველყოს.¹¹ შესაბამისად, ასეთ შემთხვევებში თანასწორობის და სათანადო პროცესის პრინციპი გადანონის მხარეთა კერძო ავტონომიას.¹²

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მხარის მიერ მოთხოვნის წარდგენის უფლებას არ შეესაბამება ტრიბუნალის ვალდებულება უპირობოდ დააკმაყოფილოს ეს მოთხოვნა. შესაბამისად, დოკუმენტების გამოთხოვა ავტომატურად არ ხდება. ამრიგად, იმისათვის, რომ გამოთხოვა მოხდეს, ეს ტრიბუნალისგან მოითხოვს მხარის გან-

ცხადებაზე დადებითი გადაწყვეტილების მიღებას.¹³

3. საარბიტრაჟო ტრიბუნალის უფლებამოსილება მხარეს დაავალოს დოკუმენტის წარდგენა

მხარე მტკიცებულების გამოთხოვის შესახებ მისი უფლების რეალიზებას ახდენს საარბიტრაჟო ტრიბუნალის წინაშე. კერძოდ, მხარემ სწორედ საარბიტრაჟო ტრიბუნალს უნდა წარუდგინოს მოთხოვნა დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ.

ასეთ შემთხვევაში საარბიტრაჟო ტრიბუნალის უფლებამოსილება დეკლარირებულია სხვადასხვა ქვეყნის შიდა კანონმდებლობაში თუ საარბიტრაჟო წესებში.

UNCITRAL - ის¹⁴ მოდელური კანონის მიხედვით, ტრიბუნალს მინიჭებული აქვს დისკრეტია მტკიცებულებების მიღებასა და შეფასებასთან დაკავშირებით.¹⁵ კონტინენტური სამართლის ზოგიერთი ქვეყნების კანონმდებლობა ამ საკითხთან დაკავშირებით უფრო ცხადია. მაგალითისთვის საფრანგეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი¹⁶ პირდაპირ ანიჭებს უფლებას ტრიბუნალს გასცეს ბრძანება მტკიცებულებების წარმოდგენის შესახებ. მსგავს რეგულაციას შეიცავს კონტინენტური სამართლის მოდელის მქონე კიდევ არაერთი ქვეყნის საარბიტრაჟო კანონმდებლობა,¹⁷ მათ შორის საქართველოც.

⁹ Stockholm Chamber of Commerce (სტოკჰოლმის სამრეწველო პალატა).

¹⁰ International Center for Dispute Resolution (დავების გადაწყვეტის საერთაშორისო ცენტრი)

¹¹ ABB AG v Hochtief Airport GmbH [2006] EWHC 388 (Comm), para. 87.

¹² Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 70.

¹³ Born G., International Commercial Arbitration, Second Edition, Kluwer Law International, 2014, p. 2346.

¹⁴ United Nations Commission on International Trade Law (გაერთიანებული ერების საერთაშორისო სავაჭრო კომისია).

¹⁵ მუხლი 19 (2): („თუ მხარეთა შორის არ არსებობს შეთანხმება საარბიტრაჟო წარმოების წესის შესახებ, მაშინ დავა განიხილება საარბიტრაჟო ტრიბუნალის მიერ დადგენილი წესით, ამ კანონის მოთხოვნათა დაცვით. საარბიტრაჟო ტრიბუნალის უფლებამოსილება ასეთ შემ-

თხვევაში მოიცავს მტკიცებულებათა დასაშვებობის შემოწმებისა და მათი რელევანტურობის, მნიშვნელობისა და წონის შეფასების უფლებას“).

¹⁶ საფრანგეთში საარბიტრაჟო განხილვის შესახებ წესები ცალკე კანონის სახით არ არის კოდიფიცირებული (როგორც ეს მაგალითად საქართველოშია. იხ. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი), არამედ ეს წესები საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსში ცალკე თავადაა წარმოდგენილი.

¹⁷ Belgian Judicial Code, §1700(4): („თუ მხარე ფლობს მტკიცებულებას, ტრიბუნალმა უნდა მოსთხოვოს მას მისი გამჟღავნება“); Japanese Arbitration Law, Art. 32(3) („[ტრიბუნალს შეუძლია ჩაატაროს] მოსმენები საქონლის, სხვა ნივთების ან დოკუმენტების დასათვალისწინებლად“); Netherlands Arbitration Act, მუხლი 1039: („ტრიბუნალს აქვს უფლებამოსილება გამოსცეს ბრძანება დოკუმენტების წარდგენის შესახებ“) იხ. Gaillard E. Savage J.(eds), Fouchard Gaillard Goldman on

კერძოდ, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 53-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, „თუ მხარეთა შეთანხმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული, არბიტრაჟი უფლებამოსილია: ა) საარბიტრაჟო განხილვის ნებისმიერ სტადიაზე მოსთხოვოს მხარეს, წარუდგინოს მეორე მხარეს საქმესთან დაკავშირებული ნებისმიერი საბუთი ან ნივთმტკიცება; ბ) გამოიძახოს ნებისმიერი მხარის მოწმე ან, საჭიროების შემთხვევაში, მოითხოვოს მისი დაკითხვა საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებამდე და გამოიყენოს მოწმის ჩვენება განხილვის დროს; გ) საარბიტრაჟო განხილვის ნებისმიერ სტადიაზე მოსთხოვოს მხარეს, წარმოადგინოს საქმესთან დაკავშირებული ნებისმიერი საბუთი ან ნივთმტკიცება.“

რაც შეეხება საერთო სამართლის ქვეყნებს, მაგალითად, აშშ-ს ფედერალური საარბიტრაჟო აქტი ტრიბუნალს აძლევს უფლებას მხარეებს მოსთხოვოს დოკუმენტების წარდგენა.¹⁸ ინგლისის საარბიტრაჟო აქტი აღნიშნულ საკითხზე კიდევ უფრო ნათელია და მიუთითებს, რომ ტრიბუნალს აქვს უფლებამოსილება განსაზღვროს უნდა იქნეს თუ არა დოკუმენტი ან დოკუმენტების კლასი წარდგენილი და თუ ასეა, რომელი მათგანი უნდა იქნას წარდგენილი და რა ეტაპზე.¹⁹ შესაბამისად, ეს დებულება ტრიბუნალს ანიჭებს ფართო დისკრეციას მხარეებს მოსთხოვოს დოკუმენტების გამჟღავნება.

როგორც წესი ტრიბუნალის უფლებამოსილებაზე ჩანაწერებს ვხვდებით საარბიტრაჟო წესებშიც. მაგალითისთვის, LCIA-ს საარბიტრაჟო წესების 22.1 მუხლი მიუთითებს, რომ ტრიბუნალს აქვს უფლებამოსილება გამოსცეს ბრძანება, რომლითაც დაავალდებს მხარეს დოკუმე-

ნტების წარმოდგენას. მსგავს ჩანაწერს შეიცავს SCC-ს საარბიტრაჟო წესების 31-ე მუხლიც.

თუმცა, ზოგიერთი საარბიტრაჟო წესი ნაკლებად ცხადია ამ საკითხზე.²⁰ მაგალითისთვის ICC-ის²¹ საარბიტრაჟო წესები მიუთითებს,²² რომ ტრიბუნალს შეუძლია მიიღოს სათანადო ზომები საქმისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტების დასადგენად. იმავე წესების 25 (4) მუხლი კი აცხადებს, რომ ტრიბუნალს ნებისმიერ დროს პროცესის განმავლობაში შეუძლია მოსთხოვოს მხარეს დამატებითი დოკუმენტების წარმოდგენა. შესაბამისად, ეს მუხლი ოდნავ ბუნდოვანია, რადგან არ შეიცავს მითითებას მტკიცებულებების გამოთხოვაზე. თუმცა, მიჩნეულია, რომ ტრიბუნალის უფლებამოსილება ამ მუხლების ფარგლებში მოიცავს იმას, რომ მხარემ შეიძლება დააყენოს მოთხოვნა მეორე მხარისგან მტკიცებულებების გამოთხოვაზე და ტრიბუნალს აქვს უფლება ამ მოთხოვნის საფუძველზე, ბრძანებით, მეორე მხარეს მოსთხოვოს მტკიცებულებების წარმოდგენა.²³

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ტრიბუნალის უფლებამოსილება გამოითხოვოს მტკიცებულებები როგორც წესი შემოიფარგლება საარბიტრაჟო განხილვის მხარეებით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, როგორც წესი, ტრიბუნალს არ აქვს უფლებამოსილება დოკუმენტის წარმოდგენა მოსთხოვოს მესამე პირს, რომელიც საარბიტრაჟო განხილვის მხარე არ არის. აღნიშნულის მთავარი საფუძველი არის ის, რომ არბიტრაჟი არის მხარეთა ნების ავტონომიის შედეგი და საარბიტრაჟო შეთანხმებით გათვალისწინებული უფლებამოსილები ვრცელდება მხოლოდ იმ მხარეებზე, რომლებიც ამ შეთანხმების ხელმომწერი არიან.²⁴ შესაბამისად, ტრიბუნალი, ზოგა-

International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, 1999, p. 956.

¹⁸ იხ. მუხლი 7.

¹⁹ English Arbitration Act, 1996, 34(1), §51(b).

²⁰ იხ. ICDR-ის, CPR-ის და საქართველოს საერთაშორისო საარბიტრაჟო ცენტრის საარბიტრაჟო წესები. იხ. Salomon C.T., Friedrich S., Obtaining and Submitting Evidence in International Arbitration in the United States, American Review of International Arbitration – ARIA, Vol. 24 No. 4, 2014, pp. 565-567.

²¹ International Chamber of Commerce (საერთაშორისო სამრეწველო პალატა)

²² მუხლი 25 (1).

²³ იხ. Born G., International Commercial Arbitration, Second Edition, Kluwer Law International, 2014, pp. 2332-2334. ბრძანება ICC-ის საქმე No. 5542-ში, Hascher D. (ed.), Collection of Procedural Decisions in ICC Arbitration 1993-1996, Kluwer Law International, 1997, pp. 62, 64-65.

²⁴ თუმცა საერთაშორისო კომერციულ არბიტრაჟში არის შემთხვევები, როდესაც საარბიტრაჟო პროცესში შეიძლება ჩართულნი იყვნენ პირები, რომლებიც საარბიტრაჟო შეთანხმების მხარეები არ არიან. ასეთ შემთხვევებს ამ სფეროში „არა-ხელმომწერთა“ (non-signatories)

დად მოკლებულია შესაძლებლობას მესამე პირებს უბრძანოს მტკიცებულებების წარმოდგენა. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი რეგულაცია ითვალისწინებს ტრიბუნალის დისკრეციას მესამე პირებისგან გამოითხოვოს დოკუმენტები. მაგალითისთვის, UNCITRAL-ის მოდელური კანონი, აშშ-ს ფედერალური საარბიტრაჟო აქტი და შვეიცარიის საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონი ამგვარი მიდგომის მაგალითებია. ამ აქტების მიხედვით, ტრიბუნალს აქვს უფლებამოსილება მესამე პირებისგანაც გამოითხოვოს დოკუმენტები და თუ ადრესატები ტრიბუნალის ბრძანებას არ დაემორჩილებიან, მათ უფლება აქვთ მიმართონ სასამართლოს დახმარებისთვის.²⁵

4. მხარის მიერ დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის წარდგენა: ფორმალური ნაწილი

4.1. შესავალი

როგორც უკვე აღინიშნა, მხარეებს, როგორც წესი აქვთ უფლება მოითხოვონ დოკუმენტების გამოთხოვა მეორე მხარისგან, რასაც ბუნებრივია შეესაბამება ტრიბუნალის უფლებამოსილება გამოსცეს ბრძანება, რომლითაც მხარეს დაავალდებს წარმოადგინოს მტკიცებულებები. თუმცა, მნიშვნელოვანია იმის გარკვევა თუ რა პროცედურით უნდა მოხდეს მხარის მიერ ტრიბუნალის წინაშე მტკიცებულებების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის დაყენება, მათ შორის, როდის, რა ფორმით, ვის მიმართ დგება ეს მოთხოვნა და რა მოთხოვნები წაეყენება მას ტრიბუნალის მიერ განხილვის დროს.

4.2. რა ვადებში არის შესაძლებელი დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის წარდგენა?

სხვადასხვა ქვეყნის საარბიტრაჟო აქტები თუ საარბიტრაჟო წესები არაფერს ამბობენ იმაზე თუ როდის უნდა იქნეს წარდგენილი მოთხოვნა მტკიცებულებების გამოთხოვის შესახებ. მოთხოვნის წარდგენასთან დაკავშირებით კონკრეტულ დროზე მითითებას, როგორც წესი, არ შეიცავს არც რბილი სამართლის წესები. მაგალითისთვის, IBA²⁶-ს წესების მე-2 მუხლში მითითებულია, რომ მხარის მიერ მტკიცებულების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის წარდგენა ტრიბუნალის მიერ განსაზღვრულ დროში არის შესაძლებელი. შესაბამისად, აღნიშნული წესების მიხედვით, ტრიბუნალს აქვს უფლებამოსილება განსაზღვროს მოთხოვნის დაყენების ეტაპი და ვადა. ამავდროულად, როგორც IBA-ს წესების ოფიციალური კომენტარებშია მითითებული, წესებზე მომუშავე ჯგუფის მიერ ეს საკითხი ღიად და ტრიბუნალის დისკრეციის ფარგლებში იქნა დატოვებული რათა უზრუნველყოფილი ყოფილიყო მეტი მოქნილობა საარბიტრაჟო პროცესის დროს. შესაბამისად, ეს საკითხი უნდა გადაწყვიტოს ტრიბუნალმა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მხარეებთან კონსულტაციის გავლის შემდგომ.²⁷ თუმცა, საინტერესო საკითხს წარმოადგენს თუ რა მიდგომა უნდა აირჩიოს ტრიბუნალმა, როდესაც განსაზღვრავს ამ ვადებს.

ვადებთან დაკავშირებით, ნათელია, რომ ორი ასპექტი არის მნიშვნელოვანი. პირველი თუ როდიდან შეუძლია მხარეს მოთხოვნის შეტანა და მეორე, რა ვადაში შეიძლება მოთხოვნის წარდგენა.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გამოცდილი არბიტრები, როგორც წესი დოკუმენტების წარდგენის და გამოთხოვის ვადებს განიხილავენ მხარეებთან წინასწარი მოსმენის დროს და მათი მოსაზრებების მოსმენის შემდეგ გამოაქვთ გადაწყვეტილება, რომელიც ისახება ტრიბუნალის პროცედურულ ბრძანებაში (როგორც წესი

საკითხს უწოდებენ. დაწვრილებით ამ საკითხზე იხ. Born G. B., *International Arbitration: Cases and Materials*, Second Edition, Kluwer Law International, 2015, pp. 551-592.

²⁵ Born G.B., *International Arbitration: Law and Practice*, Kluwer Law International, 2012, pp. 182.

²⁶ International Bar Association (ადვოკატთა საერთაშორისო ასოციაცია).

²⁷ Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration, 2021, p. 8. აღსანიშნავია, რომ მსგავს მიდგომას იზიარებს ასევე CPR-ის პროტოკოლი, რომელიც ვადების განსაზღვრის უფლებამოსილებას უტოვებს ტრიბუნალს, რომელმაც მხარეებთან კონსულტაციის შემდეგ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება ამ საკითხზე.

პროცედურულ ბრძანება #1-ში).²⁸ ამასთან, ტრიბუნალის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება (განრიგი) უნდა იყოს ნათელი და ცხადად უთითებდეს როდიდან როდემდე აქვთ მხარეებს მოთხოვნების წარდგენის შესაძლებლობა.²⁹

მოთხოვნის შეტანის დაწყების დროსთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია რამდენიმე გარემოება. პირველი, როგორც წინა თავში აღინიშნა, მხარეებს შესაძლებლობა აქვთ მათ ხელთ არსებული მტკიცებულებები დაურთონ საარბიტრაჟო სარჩელს და საარბიტრაჟო შესაგებელს. საერთაშორისო კომერციულ არბიტრაჟში ერთგვარ პროცედურულ პრეზუმციად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მოთხოვნა მტკიცებულებების წარმოდგენის შესახებ შეტანილი უნდა იყოს ამ პროცესუალური დოკუმენტების (საარბიტრაჟო სარჩელი და შესაგებელი) და მხარეთა ხელთ არსებული დოკუმენტების წარდგენის შემდეგ.³⁰ მხარეების მიერ გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის საარბიტრაჟო სარჩელში ან შესაგებელში გათვალისწინება (ან მასზე დართვა) პრობლემურია რამდენიმე მიმართულებით: (1) ეს მხარეებს ნაახალისეთ თავიდანვე მოითხოვონ დოკუმენტები, რომლებიც შესაძლოა არ იყოს მნიშვნელოვანი საქმისთვის;³¹ (2) ტრიბუნალს შესაძლოა არ ჰქონდეს შესაძლებლობა ასე ადრეულ ეტაპზე განსაზღვროს დოკუმენტი არის თუ არა საქმისთვის მნიშვნელოვანი. ამ პოზიციის მხარდამჭერი არგუმენტი კარგად არის გადმოცემული ICSID³² - ის ერთ-ერთ საქმეში,³³ სადაც ტრიბუნალმა განაცხადა: „იმ პირობებში, როდესაც [საქმეზე] მხოლოდ მოკლე საარბიტრაჟო განაცხადია შეტანილი მოსარჩელის მიერ, ტრიბუნალი არ არის მზად განსაზღვროს მოსარჩელის მიერ წარმოდგენილი ფართო მოთხოვნის ფარგლებში, რომელი მტკიცებულება უნდა ჩაითვალოს საქმისთვის რელევანტურად და მნიშვნელოვნად“; და (3) შესაძლოა ადრეულ ეტაპზე დაყენებულმა მოთხოვნამ გამოიწვიოს მტკიცებულებების გაორება, რადგან მოგვიანებით მხარე ისედაც აპირებდეს დოკუმენტის წარმოდგენას.³⁴

შესაბამისად, გამოთხოვის შესახებ შუამდგომლობის/მოთხოვნის დაყენება ადრეულ ეტაპზე (საარბიტრაჟო სარჩელის და შესაგებლის წარდგენამდე), არაეფექტიანად უნდა ჩაითვალოს, რადგან ზემოთ მითითებული მიზეზების გამო, ტრიბუნალს მაინც მოუწევს ან განხილვის

შესაბამისად, გამოთხოვის შესახებ შუამდგომლობის/მოთხოვნის დაყენება ადრეულ ეტაპზე (საარბიტრაჟო სარჩელის და შესაგებლის წარდგენამდე), არაეფექტიანად უნდა ჩაითვალოს, რადგან ზემოთ მითითებული მიზეზების გამო, ტრიბუნალს მაინც მოუწევს ან განხილვის

²⁸ Tercier P.D., Bersheda T., Document Production in Arbitration: A Civil Law Viewpoint in Search for Truth in Arbitration: Is Finding the Truth what Dispute Resolution is About?, ASA Special Series No. 35, 2011, p. 98.

²⁹ იქვე.

³⁰ Born G., International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, 2009, p. 1900: „ტრიბუნალები, როგორც წესი, ბრძანებენ დოკუმენტების გამჟღავნებას ადრეულ ეტაპზე მას შემდეგ, რაც მხარეები განმარტავენ თავიანთ მოთხოვნას და შესაგებელს. ეს ხშირად ხდება საარბიტრაჟო სარჩელის და საარბიტრაჟო შესაგებლის წარდგენის შემდეგ, რაც იძლევა საფუძველს გამჟღავნება იქნას მოთხოვნილი მხარეთა პოზიციების საფუძველზე ...“. O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 33. იხ. აგრეთვე World Trade Organization, Argentina – Measures Affecting Imports of Footwear, Textiles, Apparel and Other Items, Report of the Panel, WT/DS56/R, 1997, p. 92.

³¹ Born G., International Commercial Arbitration, Second Edition, Kluwer Law International, 2014, pp. 2365–2366.

³² International Centre for Settlement of Investment Disputes (საინვესტიციო დავების გადაწყვეტის საერთაშორისო ცენტრი).

³³ Noble Ventures Inc v Romania, ICSID Case No. ARB/01/11, Final Award, p. 32 (12 October 2005). See also: the ruling in Ronald S. Lauder v The Czech Republic, UNCITRAL, Final Award, para. 19 (3 September 2001): „საარბიტრაჟო ტრიბუნალმა გამოსცა პროცედურული ბრძანება N4, რომლითაც უარყო მოსარჩელის მოთხოვნა დამატებითი დოკუმენტების გამჟღავნების შესახებ იმ საფუძველზე, რომ ტრიბუნალს ჯერ უნდა მიეღო მოსარჩელის მემორიალი და მოპასუხის პასუხი“.

³⁴ Europe Cement Investment & Trade SA v Republic of Turkey, ICSID Case No. ARB(AF)/07/2, Final Award, para. 19 (13 August 2009): (ტრიბუნალმა უგულებელყო მოპასუხის მოთხოვნა დოკუმენტების წარდგენის შესახებ და აღნიშნა, რომ მოსარჩელის მიერ თურქეთში ინვესტიციის ფლობის საკითხი, რომელიც დოკუმენტების მოთხოვნის საგანს წარმოადგენდა, უნდა ყოფილიყო მითითებული მოსარჩელის მემორიალში. ტრიბუნალმა აგრეთვე აღნიშნა, რომ მოსარჩელე იცნობდა იმ დოკუმენტებს, რომლის ხილვაც მოპასუხეს სურდა, და მოსალოდნელი იყო, რომ მას ეს დოკუმენტები წარმოედგინა მის მემორიალთან ერთად). იხ. აგრეთვე O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 34

შემდეგი ეტაპებისთვის გადადოს ამ მოთხოვნის განხილვა, ან არ დააკმაყოფილოს მოთხოვნა.³⁵

რომ შევაჯამოთ, ამჟამად უფრო გავრცელებული შეხედულებაა, რომ მტკიცებულებების გამოთხოვის მოთხოვნა მას შემდეგ უნდა იქნას დაყენებული, რაც მხარეები პირველ ჯერზე გაცვლიან მათ პოზიციებს.³⁶ ამრიგად, მოპასუხეს შეუძლია მისი მოთხოვნა დაურთოს ყველაზე ადრე საარბიტრაჟო შესაგებელს, რადგან მოსარჩელეს უკვე წარდგენილი აქვს მისი პოზიციები და მტკიცებულებები საარბიტრაჟო სარჩელში, ხოლო მოსარჩელე უნდა დაელოდოს მოპასუხის მიერ საარბიტრაჟო შესაგებლის წარდგენას და მხოლოდ ამის შემდეგ წარადგინოს მოთხოვნა.³⁷

მეორე საკითხი, რომელიც ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია, როგორც აღინიშნა, არის ის თუ როდემდე (რა ეტაპამდე) აქვს ან უნდა ჰქონდეს მხარეს დოკუმენტების გამოთხოვის მოთხოვნის დაყენების საშუალება. აღნიშნული, ე.წ. დედლაინის განსაზღვრაც, ტრიბუნალის დისკრეციაა მხარეებთან კონსულტაციის გავლის შემდეგ, რადგან, როგორც წესი, არბიტრაჟის სახელმძღვანელო წესებში (იქნება ეს საარბიტრაჟო აქტი, წესები თუ რბილი სამართალი) ამ საკითხზე პირდაპირი პასუხი არ არსებობს და გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება ტრიბუნალს აქვს მინიჭებული. თუმცა, მაგალითად, CPR-ის³⁸ პროტოკოლი³⁹ ამბობს, რომ გამჟღავნება უნდა მოხდეს ზეპირი მოსმენების გამართვამდე.⁴⁰ ეს ნიშნავს, რომ მხარეებმა მტკი-

ცებულებების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნა უნდა წარადგინონ ზეპირი მოსმენის გამართვამდე, რათა მხარეს, რომლისგან გამოთხოვაცაა მოთხოვნილი, შეეძლოს მოთხოვნილი დოკუმენტის ნებაყოფლობით წარდგენა სხდომამდე.⁴¹ ეს მიდგომა გონივრულად უნდა ჩაითვალოს, რადგან ის იძლევა საშუალებას ზეპირი მოსმენისთვის (საქმის არსებითი მხარის განხილვისთვის) მხარეებს უკვე ჰქონდეთ ყველა საჭირო და აუცილებელი მტკიცებულება, საქმე იყოს მომზადებული და ტრიბუნალსაც ჰქონდეს შესაძლებლობა სხდომამდე გაეცნოს საქმის მასალებს. ამასთან, ასეთ შემთხვევაში, თავიდან იქნება არიდებული მხარეების მიერ მუდმივ რეჟიმში ნებისმიერ დროს დოკუმენტების წარმოდგენა/გამოთხოვა და ტრიბუნალი შეძლებს მოსმენის დასრულებისთანავე დაიწყოს მუშაობა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაზე.

თუმცა, შეიძლება არსებობდეს ალტერნატიული მიდგომა, როდესაც ტრიბუნალი არ ადგენს ვადას მტკიცებულებების წარმოდგენის და გამოთხოვისათვის და მხარეებს აძლევს უფლებას ერთმანეთისგან გამოითხოვონ დოკუმენტები პროცესის განმავლობაში ნებისმიერ დროს. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მიდგომა არის მოქნილი, ეფექტიანობის თვალსაზრისით არც ისე გამართლებული შეიძლება გამოდგეს, რადგან მხარემ შესაძლოა მოთხოვნა წარადგინოს პროცესის გვიანდელ ეტაპზე, რამაც შესაძლოა პროცესის გაჭიანურება გამოიწვიოს.⁴²

³⁵ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 79.

³⁶ იხ. Born G., International Commercial Arbitration, Second Edition, Kluwer Law International, 2014, p. 2366; Waincymer J., Procedure and Evidence in International Arbitration, Kluwer Law International, 2012, p. 843. იხ. აგრეთვე ICC, ICC Arbitration Commission Report on Techniques for Controlling Time and Costs in Arbitration, 2007, para. 51. Tercier P.D., Bersheda T., Document Production in Arbitration: A Civil Law Viewpoint in Search for Truth in Arbitration: Is Finding the Truth what Dispute Resolution is About?, ASA Special Series No. 35, 2011, p. 98.

³⁷ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 80.

³⁸ International Institute for Conflict Prevention and Resolution (კონფლიქტის პრევენციის და მოგვარების საერთაშორისო ინსტიტუტი).

³⁹ Protocol on Disclosure of Documents and Presentation of Witnesses in Commercial Arbitration (კომერციულ არბიტრაჟში დოკუმენტების გამჟღავნების და მონმეთა დაცვის შესახებ პროტოკოლი).

⁴⁰ სექცია 1(e)(1), CPR-ის პროტოკოლი.

⁴¹ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 78.

⁴² Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 78.

თუმცა, ზემოთ მითითებული მიდგომები მაინც პირობითია, რადგან ტრიბუნალმა ყოველ კონკრეტული საქმის გარემოებების მხედველობაში მიღებით უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება. მათ შორის, ტრიბუნალმა უნდა გაითვალისწინოს საქმის სირთულე, კომპლექსურობა, დროის ფაქტორი, რამდენი მოთხოვნის წარდგენა არის მოსალოდნელი მხარეების მიერ და ა.შ. ამის მიხედვით, ტრიბუნალმა შეიძლება განსაზღვროს ვადა შემდეგი ფორმატით: არაუგვიანეს კონკრეტული თარიღისა, არაუადრეს კონკრეტული თარიღისა, კონკრეტულ დღეს, კონკრეტულ დღეებში ან ნებისმიერ დროს.⁴³ თუმცა, ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღების დროს, მოთხოვნის წარდგენისთვის კონკრეტული ვადის განსაზღვრისას საარბიტრაჟო ტრიბუნალს მხედველობაში უნდა ჰქონდეს, ის, რომ ერთი მხრივ, თითოეულ მხარეს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა წარადგინოს საკუთარი პოზიცია, ხოლო მეორე მხრივ პროცესი ეკონომიურად და ეფექტიანად ჩატარდეს.

საინტერესო საკითხს ასევე წარმოადგენს ის, არის თუ არა შესაძლებელი მოთხოვნების ერთდროულად წარდგენა მხარეთა მიერ. ამ კითხვაზე პასუხი დადებითი უნდა იყოს. ეს ნიშნავს, რომ ტრიბუნალს შეუძლია განსაზღვროს კონკრეტული თარიღი, როდესაც მხარეებს შეუძლიათ მოთხოვნების წარდგენა.⁴⁴ ამგვარ მიდგომას იზიარებს IBA-ს წესები, რომლის 3 (2) მუხლი ამბობს, რომ „ტრიბუნალის მიერ განსაზღვრულ ვადაში [და არა ვადებში], ნებისმიერ მხარეს შეუძლია წარადგინოს მოთხოვნა [...]“. როდესაც ტრიბუნალი ორივე მხარისთვის ერთ კონკრეტულ თარიღს განსაზღვრავს, როცა მათ შეუძლიათ წარადგინონ მოთხოვნები დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ, ეს გამართლებული მიდგომაა და არ ლახავს მხარეთა უფლებებს, რადგან, ეს თარიღი განსაზღვრული უნდა იყოს საა-

რბიტრაჟო სარჩელის და შესაგებლის გაცვლის შემდეგ, როდესაც მათ უკვე იციან თუ რა პოზიცია აქვს მოწინააღმდეგეს და შესაბამისად შეუძლიათ იმის შეფასება თუ რა დოკუმენტების მოპოვება შეიძლება დასჭირდეთ მათ. გარდა ამისა, ფსიქოლოგიური გადმოსახედიდანაც შეიძლება უკეთესი იყოს თუ მხარეები დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნას წარადგენენ იმის გაგების გარეშე, თუ რას ითხოვს მეორე მხარე.⁴⁵

4.3. რა ფორმით უნდა იქნას წარდგენილი მოთხოვნა?

ტრიბუნალის მიერ დოკუმენტების გამოთხოვის კიდევ ერთ ფორმალურ წინაპირობას წარმოადგენს ის, რომ იგი წარდგენილი იყოს სათანადო ფორმით. ხოლო თუ რას გულისხმობს სათანადო ფორმა, ეს განხილული უნდა იყოს დაწვრილებით.

პირველი, რაც აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით უნდა ითქვას არის ის, რომ მოთხოვნა მტკიცებულებების გამოთხოვის შესახებ, როგორც წესი, წარდგენილი უნდა იყოს წერილობითი ფორმით. აღნიშნული შეიძლება ჩაითვალოს საერთაშორისო არბიტრაჟში დამკვიდრებულ ჩვეულებად, რომელიც საარბიტრაჟო წესებშიც კი არის დაფიქსირებული. მაგალითისთვის, UNCITRAL-ის საარბიტრაჟო წესების მე-2 მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, ნებისმიერი შეტყობინება, კომუნიკაცია ან შეთავაზება არბიტრაჟის ფარგლებში უნდა მოხდეს იმ ფორმით, რომლის ჩანაწერის სახით დაფიქსირება შესაძლებელია. SCC-ს საარბიტრაჟო წესების მე-5 მუხლის მეორე ნაწილი ასევე მიუთითებს დოკუმენტების წარდგენის ისეთ ფორმაზე, რომელთა დაფიქსირება და შენახვა შესაძლებელია.⁴⁶

⁴³ იქვე, p. 78-79.

⁴⁴ ბუნებრივია, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მას არ შეუძლია მხარეებისთვის განსხვავებული ვადის დაწესება.

⁴⁵ იხ. Kozłowska-Rautiainen D., *Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration*, Unigrafia, Helsinki 2016, pp. 80-81: „მაგალითად, მხარე, რომელიც მოითხოვდა ერთი დოკუმენტის გამოთხოვას, შეიძლება გამოითხოვოს გაცილებით მეტი დოკუ-

მენტი მას შემდეგ, რაც გაიგებს, რომ მოწინააღმდეგე მხარე ბევრ დოკუმენტს ითხოვს. დოკუმენტების მოთხოვნა უნდა იყოს გზა საჭირო დოკუმენტების მოსაპოვებლად და არა მოწინააღმდეგე მხარეზე წნეხის გასაზრდელად.

⁴⁶ იხ. აგრეთვე ICC-ს საარბიტრაჟო წესების მე-3 მუხლის პირველი ნაწილი, LCIA-ს საარბიტრაჟო წესების 4.1 მუხლი.

მსგავსად ამისა, IBA-ს წესები მიუთითებს, რომ „გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნა“ ნიშნავს, მხარის წერილობით მოთხოვნას, მეორე მხარისგან გამოთხოვილ იქნას დოკუმენტები.⁴⁷ შესაბამისად, აშკარაა, რომ IBA-ს წესების მიხედვით, დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნა მხარემ უნდა წარადგინოს წერილობითი ფორმით. აღნიშნული მიდგომა ლოგიკურიცაა, რადგან საერთაშორისო საარბიტრაჟო დავები, როგორც წესი, კომპლექსურია და მოთხოვნილია დიდი მოცულობის დოკუმენტების გამოთხოვა. ამ დროს კი ტრიბუნალმა უნდა შეაფასოს რამდენად აკმაყოფილებს მოთხოვნა ყველა ფორმალურ წინაპირობას,⁴⁸ მათ შორის არის თუ არა მოთხოვნილი დოკუმენტები საქმისთვის რელე-

ვანტური და მნიშვნელოვანი. შესაბამისად, ამგვარი კომპლექსური მოთხოვნის და დასაბუთების წერილობით წარუდგენლობა ტრიბუნალის და მეორე მხარის ამოცანას (უპასუხოს მოთხოვნას) ძალიან გაართულებდა.

შესაძლებელია მხარეები შეთანხმდნენ, ან ტრიბუნალმა დაადგინოს, რომ მოთხოვნის წერილობით წარდგენის ფარგლებში იგი წარდგენილი იყოს განსაზღვრული ფორმით. მსგავსი შემთხვევებისთვის კი ხშირად ტრიბუნალის ან და მხარეების მიერ გამოყენებულია ე.წ. რედფერნის ცხრილი.⁴⁹ ამ ცხრილის (რომელიც ალან რედფერნის სახელს ატარებს)⁵⁰ მოდელი შეიძლება შემდეგნაირად იქნას წარმოდგენილი:⁵¹

No.	მოთხოვნილი დოკუმენტი ან დოკუმენტების კატეგორია	მხარის მიერ მითითებული რელევანტურობა და მნიშვნელობა		პროტესტი დოკუმენტების გამომთხოვაზე	ტრიბუნალის გადაწყვეტილება
		მითითება წარდგინებებზე	კომენტარები		

მხარეებს და ტრიბუნალს პროცესის ფარგლებში თავადაც შეუძლიათ შეიმუშაონ მსგავსი ცხრილი იმგვარად, როგორც ეს მათ მიაჩნიათ მოსახერხებლად. ამგვარი ცხრილების მნიშვნელობა განსაკუთრებით ცხადია ისეთ განხილვებში, სადაც მრავალი მოთხოვნაა დაყენებული და ამ მოთხოვნების მენეჯმენტი, მათი გარკვეულ სისტემაში მოყვანის გარეშე ტრიბუნალისთვის რთული იქნება. ამასთან, აღიარებულია, რომ ამგვარი ცხრილების უპირატესობა მდგო-

მარეობს იმაში, რომ მათი გამოყენებით ტრიბუნალს ეძლევა შესაძლებლობა ეფექტიანად გადაწყვიტოს, რომელი დოკუმენტი უნდა იქნეს გამოთხოვილი და რომელი არა, ანუ ტრიბუნალს ამის საშუალება აქვს მხარეებსა და მათ ადვოკატებთან შეხვედრის გარეშე კი, ვინაიდან ამ ცხრილში სრულადაა წარმოდგენილი მათი პოზიციები.⁵²

⁴⁷ იხ. IBA-ს წესები: „განმარტებები“.

⁴⁸ დანვრელებით ამ წინაპირობებზე საუბარი იქნება ქვემოთ.

⁴⁹ 2012 წლის საერთაშორისო კვლევა აჩვენებს, რომ რედფერნის ცხრილი გამოიყენება საარბიტრაჟო განხილვების 37%-ის შემთხვევაში. იხ. Queen Mary University of London, 2012 Current and Preferred Practices in the Arbitral Process. 2012, p. 22.

⁵⁰ რედფერნის ცხრილთან დაკავშირებით დანვრელებით იხ. Luttrell S., Harris P., Reinventing The Redfern, Journal

of International Arbitration, Vol. 33, Issue 4, 2016, pp. 353 – 364.

⁵¹ Tercier P.D., Bersheda T., Document Production in Arbitration: A Civil Law Viewpoint in Search for Truth in Arbitration: Is Finding the Truth what Dispute Resolution is About?, ASA Special Series No. 35, 2011, p. 93.

⁵² Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 82.

4.4. ვის უნდა წარედგინოს მოთხოვნა?

იმისათვის, რომ მხარის მოთხოვნა განხილული იყოს, აუცილებელია, რომ მან ეს მოთხოვნა დააყენოს სწორი ადრესატის წინაშე. ეს შეიძლება იყოს საარბიტრაჟო ტრიბუნალი, მოწინააღმდეგე მხარე ან ორივე ერთად.

იმის გათვალისწინებით, თუ რა არის მოცემული გამოსაყენებლ საარბიტრაჟო წესში თუ მხარეთა შეთანხმებაში, ტრიბუნალმა უნდა გადაწყვიტოს, ვის უნდა წარუდგინონ მხარეებმა მოთხოვნა, რა დროსაც გათვალისწინებული უნდა იყოს რამდენიმე გარემოება.

მიდგომა, რომლის მიხედვით, მოთხოვნა პირდაპირ მოწინააღმდეგე მხარეს წარედგინება და ამ დროს არ არის გათვალისწინებული ტრიბუნალის ჩართულობა, შეიძლება იყოს პრობლემური, რადგან თუ მეორე მხარე უარს იტყვის დოკუმენტების გადმოცემაზე, მხარეს მაინც მოუწევს ტრიბუნალისთვის მიმართვა. ამასთან, რადგან, ამ მიდგომით, მხარეები მოთხოვნას ტრიბუნალს არ უგზავნიან, შესაძლოა მხარეებმა მოწინააღმდეგეს წარუდგინონ ძალიან ფართო და მოცულობითი მოთხოვნა და ამით შეეცადონ დროის გაჭიანურებას და მხარისთვის დისკომფორტის შექმნას.⁵³

მოთხოვნის მხოლოდ ტრიბუნალისთვის წარდგენა ასევე ვერ იქნება სრულად უპრობლემო გადაწყვეტა, რადგან ეს შესაძლოა პირდაპირ შეეწინააღმდეგოს კონკრეტულ საარბიტრაჟო წესებს, რომელიც ტრიბუნალისთვის სავალდებულოა.⁵⁴ ასევე, მოთხოვნის ადრესატი მხარე შეიძლება თანახმა იყოს კონკრეტული დოკუმენტების ნებაყოფლობით გადაცემაზე და თუ მას გამოთხოვის შესახებ დოკუმენტები არ წარედგინება, მაშინ ის მოკლებული იქნება შესაძლებლობას ნებაყოფლობით მიაწოდოს მხარეს ისინი.

ნი, ხოლო ტრიბუნალს მოუწევს იმ საკითხზე მსჯელობა და შესაბამისად, დროის და რესურსების ხარჯვა, რაც შესაძლოა საერთოდ არ იყოს განსახილველი.

ამგვარად, ყველაზე ოპტიმალურ ვარიანტად ითვლება, რომ მხარემ დოკუმენტების მოთხოვნის შესახებ შუამდგომლობა წარუდგინოს როგორც მოწინააღმდეგეს, ისე ტრიბუნალს. აღნიშნულ მიდგომას იზიარებს IBA-ს წესების ამჟამად მოქმედი რედაქცია.⁵⁵ წესების მიერ ამ მიდგომის არჩევა განპირობებული იყო იმით, რომ მოწინააღმდეგე მხარეს, რომელსაც მიუვა მოთხოვნა მიეცეს შესაძლებლობა ნებაყოფლობით წარადგინოს დოკუმენტები და ტრიბუნალის ჩართულობა საჭირო გახდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ მოწინააღმდეგე ნებაყოფლობით არ გადასცემს მომთხოვნ მხარეს დოკუმენტებს.⁵⁶ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამ მიდგომით, ტრიბუნალის მიერ ბრძანების მიღება არ იქნება აუცილებელი თუ მოწინააღმდეგე მხარე თავისი ნებით წარადგენს მოთხოვნილ დოკუმენტებს. შესაბამისად, საკითხის ამგვარი რეგულირება შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც ყველაზე ახლო ეფექტიანობის პრინციპთან, რადგან ცდილობს თავიდან აიცილოს საქმის გაჭიანურება, ზედმეტი ხარჯები და დაზოგოს ტრიბუნალის დრო და რესურსი.

5. მხარის მიერ დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის წარდგენა: შინაარსობრივი ნაწილი

5.1. შესავალი

დოკუმენტების გამოთხოვა საერთაშორისო არბიტრაჟში საკმაოდ ხშირია. შესაბამისად, საარბიტრაჟო პრაქტიკით⁵⁷ თუ რბილი სამართ-

⁵³ იხ. Kozłowska-Rautiainen D., *Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration*, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 83.

⁵⁴ იხ. მაგ. UNCITRAL-ის საარბიტრაჟო წესები, მუხლი 17 (4); ICC-ს საარბიტრაჟო წესები, მუხლი 3 (1); LCIA-ს საარბიტრაჟო წესები, მუხლი 13; ICDR-ის საარბიტრაჟო წესები, მუხლი 24. ეს წესები მოითხოვს კომუნიკაციაში მხარის ჩართვას.

⁵⁵ აღსანიშნავია, რომ IBA-ს წესების 1999 წლის რედაქცია ითვალისწინებდა მოთხოვნის მხოლოდ ტრიბუნალისთვის წარდგენას, რაც 2010 წლის რედაქციაში შეიცვალა.

⁵⁶ *Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, 2021, p. 10.

⁵⁷ იხ. მაგალითად *Aguas del Tunari SA v Republic of Bolivia*, ICSID Case No. ARB/02/3, Procedural Order No. 1 (2003): (ტრიბუნალს მხედველობაში აქვს არაერთი გარემოება, იმის შესაფასებლად უნდა იქნეს თუ არა

ლით განვითარდა ის შინაარსობრივი კრიტერიუმები, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილდეს იმისათვის, რომ ტრიბუნალმა დააკმაყოფილოს მხარის მოთხოვნა დოკუმენტების გამოთხოვაზე. აღნიშნული კრიტერიუმები გათვალისწინებულია IBA-ს წესების მე-3 მუხლის მე-3 ნაწილში. ეს კრიტერიუმები შემდეგნაირად შეიძლება შევაჯამოთ: (ა) დოკუმენტების მოთხოვნა უნდა იყოს „ვინრო და კონკრეტული“; (ბ) მოთხოვნილი დოკუმენტები უნდა იყოს საქმისთვის „რელევანტური და არსებითი“; (გ) მოთხოვნის ავტორმა უნდა დაადასტუროს, რომ დოკუმენტები არ არის მოთხოვნი მხარის მფლობელობაში და მათზე ხელი არ მიუწვდება მას; და (დ) დოკუმენტები უნდა იყოს იმ მხარის კონტროლს ქვეშ, რომლისგანაც მოთხოვნილია მათი წარდგენა.⁵⁸

თითოეული ეს კრიტერიუმი საკმაოდ რთულია და ტრიბუნალს მათი შეფასების დროს საკმაოდ ბევრ საკითხზე უწევს ყურადღების გამახვილება. ამ კრიტერიუმების სწორად განმარტება და გამოყენება უმნიშვნელოვანესია, ვინაიდან ტრიბუნალის მიერ დაშვებულმა შეცდომამ შესაძლოა შელახოს რომელიმე მხარის ინტერესი, მაგალითად, წაართვას უფლება მხარეს წარადგინოს საკუთარი პოზიცია, ან პირიქით, აიძულოს მას გასწიოს არაგონივრულად დიდი ხარჯები.

5.2. დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნა უნდა იყოს “ვინრო და კონკრეტული”

ზოგადად მიღებულია, რომ საერთაშორისო საარბიტრაჟო პროცესში მხარის მიერ წარდგენილი მოთხოვნა უნდა იყოს მეტად ვიწყო და კონკრეტული (*narrow and specific*).⁵⁹ ეს კრიტერიუმი რელევანტურობის და არსებითობის კრიტერიუმთან ერთად ახდენს საარბიტრაჟო პროცესში ე.წ. „სათევზაო ექსპედიციის“ პრევენციას.⁶⁰ ამასთან, როგორც ეს IBA-ს წესების კომენტარებშია მითითებული, ეს პრინციპი ასრულებს პრაქტიკულ ფუნქციასაც - მოთხოვნის მიმღებ მხარეს ის აძლევს საშუალებას მოიძიოს დოკუმენტი და თუ საჭიროდ თვლის, ნებაყოფლობით წარადგინოს იგი.⁶¹ გარდა ამისა, ასეთი ფორმით დაყენებული მოთხოვნა დახმარებას უწევს საარბიტრაჟო ტრიბუნალს გადანყვიტოს დააკმაყოფილებს მოთხოვნას და მოსთხოვს მხარეს დოკუმენტების წარმოდგენას თუ უარს იტყვის მის დაკმაყოფილებაზე.⁶²

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მოთხოვნას ითვალისწინებს ფაქტობრივად ყველა რბილი სამართლის წესი, რომელიც ეხება მტკიცებულებების წარდგენას და ზოგიერთი საარბიტრაჟო წესიც კი.

ICDR-ის საარბიტრაჟო წესების 24-ე მუხლის მიხედვით მტკიცებულებების გამჟღავნების შესახებ მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს მითითებას

დაკმაყოფილებული დოკუმენტების წარდგენის მოთხოვნა. ეს გარემოებები მოიცავს: საჭიროება, იმასთან მიმართებით თუ რის დადასტურებასაც მოთხოვნი მხარე ისახავს მიზნად, მხარის მიერ დასამტკიცებელი გარემოების მიმართ რელევანტურობა, მოთხოვნასთან დაკავშირებული ხარჯები და მეორე მხარისთვის დასაკისრებელი ტვირთი, და პროცესის ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილება).

⁵⁸ O'Malley N. D., *Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide*, Second Edition, 2019, p. 38

⁵⁹ იხ. მაგ. Born G., *International Commercial Arbitration*, Second Edition, Kluwer Law International, 2014, pp. 2360–2361; Hamilton V., *Document Production in ICC Arbitration*, Special Supplement to ICC International Court of Arbitration Bulletin, ICC, 2006, pp. 71-72; O'Malley N. D., *Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide*, Second Edition, 2019, pp. 41-42.

⁶⁰ Hanotiau B., *Document Production in International Arbitration: A Tentative Definition of 'Best Practices'*, ICC Bulletin, Special Supplement: Document Production in International Arbitration, 2006, p. 117. იხ. აგრეთვე *Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, 2021, p. 10. ე.წ. „სათევზაო ექსპედიცია“-ს (*fishing expedition*) უწოდებენ შემთხვევას, როდესაც მხარე მეორე მხარისგან ითხოვს რაც შეიძლება მეტ დოკუმენტს, იმ იმედით, რომ მონოდებულ დოკუმენტებში ის წააწყდება მისთვის ხელსაყრელ დოკუმენტს, რომელსაც შემდეგ გამოიყენებს მიმდინარე ან რაიმე მომავალ დავაში.

⁶¹ *Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, 2021, p. 9-10

⁶² *Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, 2021, p. 10

კონკრეტულ დოკუმენტებზე ან დოკუმენტთა კლასზე. პრალის წესების⁶³ 4.5 მუხლი კი ამბობს, რომ მხარეს შეუძლია ტრიბუნალს მოსთხოვოს „კონკრეტული“ დოკუმენტის გამოთხოვა. მსგავს ჩანაწერს შეიცავს ასევე CIArb-ის⁶⁴ პროტოკოლი.⁶⁵ ICC-ს ტექნიკები დროის და ხარჯების კონტროლის შესახებ ასეთი ცხადი არ არის, თუმცა ის უთითებს ე.წ. რედფერნის ცხრილზე, რომელშიც კონკრეტულად უნდა მიეთითოს დოკუმენტი ან დოკუმენტთა კატეგორია. შესაბამისად კონკრეტულობის კრიტერიუმი აქაც გვხვდება.⁶⁶

რაც შეეხება IBA-ს წესებს, მისი 3 (3) (a) (i) და (ii) მუხლები პირდაპირ უთითებენ, რომ მხარემ უნდა აღწეროს დოკუმენტები ისე, რომ შესაძლებელი იყოს მათი იდენტიფიკაცია და მოთხოვნილი დოკუმენტები (დოკუმენტების კატეგორია) უნდა იყოს ვიწრო და კონკრეტული.

შესაბამისად, ნათელია, რომ IBA-ს წესებმა დაუშვა შესაძლებლობა გამოთხოვილ იქნეს არა მხოლოდ კონკრეტული დოკუმენტები, არამედ დოკუმენტების კატეგორია, თუ მხარეს მასში შემავალი კონკრეტული დოკუმენტების იდენტიფიკაცია არ შეუძლია.⁶⁷ აქვე უნდა განიმარტოს, რომ დოკუმენტები ქმნიან კატეგორიას, როდესაც ისინი არიან ერთნაირი ან მსგავსი და დაკავშირებულია ერთ და იმავე საკითხთან, რომლის დადასტურებასაც მხარე ისახავს მიზნად. როგორც წესი ამგვარი დოკუმენტები არის ე.წ. შიდა დოკუმენტები, მაგალითად კრებების ოქმები, შიდა მემორანდუმები და ანგარიშები. იმის გამო, რომ ისინი შიდა (კორპორაციული) მოხმარებისთვის არიან განკუთვნილი, შესაძლოა მო-

მთხოვნმა მხარემ ზუსტად არ იცოდეს, რომ ისინი არსებობს, მაგრამ ვარაუდობდეს მათ არსებობას გარკვეული გარემოებების გამო.⁶⁸

დავუბრუნდეთ „სივინროვისა და კონკრეტულობის“ კრიტერიუმს, როგორც აღინიშნა ის ტრიბუნალების მიერ აქტიურად გამოიყენება, თუმცა საინტერესოა თავად ის, თუ რას მოიაზრებს ეს კრიტერიუმი და როგორ უნდა განიმარტოს იგი.

როგორც წესი, „სივინროვისა და კონკრეტულობის“ მოთხოვნა, ტრიბუნალების თანახმად, ნიშნავს რომ მოთხოვნა უნდა იყოს ჩამოყალიბებული ვიწროდ ე.ი. უნდა იყოს გონივრულად შემოფარგლული დროით და დავის საგნით, წარდგენილი სარჩელის და შესაგებლის შინაარსის მხედველობაში მიღებით.⁶⁹

მაშასადამე „სივინროვე“ და „კონკრეტულობა“ არ არის სინონიმები და ის სხვადასხვა საკითხს მიემართება - ერთი მიემართება მოთხოვნის სიდიდეს, ხოლო მეორე - საგანს. კერძოდ, „სივინროვე“ მოითხოვს, რომ დოკუმენტების კატეგორია არ მოიცავდეს დროის ძალიან დიდ შუალედს, ძალიან ბევრ ავტორს ან ძალიან ბევრი ტიპის დოკუმენტს, მაშინ როდესაც „კონკრეტულობის“ სტანდარტი მოითხოვს, რომ დოკუმენტი ან დოკუმენტების კატეგორია აღწერილი იყოს რაც შეიძლება კონკრეტულად.⁷⁰

მითითებული ფორმულის მიხედვით, გამოთხოვის მოთხოვნა უნდა ეხებოდეს დოკუმენტებს, რომლებიც დაკავშირებულია საარბიტრაჟო განხილვის დროს კარგად ცნობილ საკითხებთან და არა სარჩელში გადმოცემულ ზოგად სადავო საკითხთან ან ფართო აღწერასთან.⁷¹ ამა-

⁶³ Rules on the Efficient Conduct of Proceedings in International Arbitration (Prague Rules) (საერთაშორისო არბიტრაჟში პროცესის ეფექტიანად ჩატარების შესახებ წესები)

⁶⁴ Chartered Institute of Arbitrators (დიდი ბრიტანეთის არბიტრთა სამეფო ინსტიტუტი)

⁶⁵ Protocol for E-Disclosure in International Arbitration (CIArb-ის პროტოკოლი საერთაშორისო არბიტრაჟში ელექტრონული დოკუმენტების გამჟღავნების შესახებ): მუხლი 4 (i), რომელიც ამბობს, რომ მოთხოვნა უნდა მოიცავდეს „დოკუმენტის ან ვიწროდ და კონკრეტულად ჩამოყალიბებული დოკუმენტების კატეგორიების შესახებ აღწერას“.

⁶⁶ იხ. para. 59

⁶⁷ Commentary on the 1999 IBA Rules of Evidence in International Commercial Arbitration, 2000, p. 22.

⁶⁸ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 87.

⁶⁹ International Thunderbird Gaming Corp (United States of America) v United Mexican States, NAFTA/UNCITRAL, Procedural Order No. 2, p. 3 (2003).

⁷⁰ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 88.

⁷¹ იხ. Azurix Corp v Argentine Republic, ICSID Case No. ARB/01/02, Decision on the Application for Annulment of the Argentine Republic, para. 197 (2009). ამ საქმეში ტრიბუნალმა დაადასტურა IBA-ს წესებში მითითებული

სთან, ეს არ ნიშნავს, რომ არბიტრები მხარეებს სთხოვენ დოკუმენტის ფორმალური სახელის მითითებას, არამედ, ისინი ითხოვენ დოკუმენტის ტექნიკური ან კომერციული ფუნქციის აღწერას (მაგ. ბიზნეს გეგმა, შეხვედრის ოქმი) ან მოითხოვენ მხარემ მიუთითოს დოკუმენტის ავტორი (შემქმნელი) ან მიმღები. მოთხოვნაში ასევე აღნიშნული უნდა იყოს დოკუმენტების კატეგორია დროის შუალედის მითითებით, რაც თავის მხრივ, საქმეში არსებული ფაქტების ქრონოლოგიასთან უნდა იყოს კავშირში. როდესაც მოთხოვნაში მითითებულია, რომ მხარეს სურს მოიპოვოს „ყველა დოკუმენტი“ ბუნდოვანი დროის შუალედით, „დაკავშირებული“ რომელიმე ფართო თემასთან, მსგავსი მოთხოვნა, როგორც წესი, ტრიბუნალების მიერ ჩაითვლება როგორც ფართო და შეუსაბამო „სივინროვის და კონკრეტულობის“ სტანდარტთან.⁷²

უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული სტანდარტის განმარტება უფრო პრობლემურია, როდესაც მოთხოვნა შეიცავს მტკიცებულებების კატეგორიაზე მითითებას, ვინაიდან თუ მოთხოვნილია კონკრეტული დოკუმენტი, მაშინ გაცილებით მარტივია იმის განსაზღვრა თუ რამდენად არის იდენტიფიცირებადი ეს დოკუმენტი.⁷³ რაც შეეხება დოკუმენტების კატეგორიების მოთხოვნას, სწორედ ამ დროს ჩნდება ე.წ. „სათევზაო ექსპედიციის“ რისკი, ვინაიდან მხარეს შეიძლება სურდეს გამოითხოვოს რაც შეიძლება დიდი ოდენობით მასალა, რათა მასში რაიმე მისთვის სასურველი და ხელსაყრელი დოკუმენტი აღმოაჩინოს. ვინაიდან ეს ე.წ. „სათევზაო ექსპედიცია“ საერთაშორისო არბიტრაჟში არ არის მიღებული, ტრიბუნალმა უნდა აღკვეთოს ეს, თუმცა სირთულე იმაში მდგომარეობს, რომ ე.წ. „სათევზაო ექსპედიციის“ აღკვეთის მიზნით ტრი-

ბუნალმა შეცდომით არ უნდა შეუზღუდოს მხარეს უფლება წარადგინოს მისი პოზიცია და შესაბამისი მტკიცებულებები ტრიბუნალის წინაშე.

ზემოთ მითითებულ სტანდარტს კონკრეტულად დოკუმენტების კატეგორიას თუ მიუხედავებთ, დოკუმენტების კატეგორიის მოთხოვნაში უნდა იყოს მითითებული დოკუმენტის ბუნება (რა სახის დოკუმენტს წარმოადგენს იგი) და დრო (პერიოდი), რომელშიც ის უნდა შექმნილიყო.⁷⁴

თუ როგორ განიმარტება ეს სტანდარტი, ამისთვის განხილული იქნება სხვადასხვა წყაროები, რომლებიც ამგვარ განმარტებას შეიცავენ. მაგალითად, IBA-ს წესების ოფიციალური კომენტარი შეიცავს მაგალითს. კომენტარი უთითებს შემდეგს: „თუ არბიტრაჟის განხილვის საგანია ერთი მხარის მიერ ერთობლივი საწარმოს შექმნის შესახებ ხელშეკრულების (Joint Venture Agreement) შეწყვეტა, მეორე მხარემ შეიძლება იცოდეს, რომ შეწყვეტის შესახებ შეტყობინება მას მიეცა კონკრეტულ დღეს; მეორე მხარის დირექტორთა საბჭო შეწყვეტის შესახებ შეტყობინების გაგზავნამდე ცოტა ხნით ადრე მიიღებდა შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილებას; გარკვეული დოკუმენტები მომზადდებოდა დირექტორთა საბჭოს განსახილველად და გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით შედგებოდა ოქმი.“ შესაძლოა მხარე ვერ ახდენდეს ამ დოკუმენტების თარიღის ან ავტორების იდენტიფიცირებას, თუმცა მას შეუძლია დოკუმენტების სახის და იმ ზოგადი ვადების მითითება, როცა ეს დოკუმენტები უნდა მომზადებულიყო. ამგვარი მოთხოვნა, კომენტარების მიხედვით, შეფასდება, როგორც „ვინრო და კონკრეტული“.⁷⁵

ზოგადი პრინციპი, რომ დოკუმენტების გამჟღავნების შესახებ ზოგადი მოთხოვნა არ არის ადეკვატური, უარი განაცხადა რა გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე დასაბუთებით, რომ მოთხოვნას ჰქონდა ზოგადი ხასიათი და მითითებული არ იყო მიზეზების გამართლება.

⁷² O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 42.

⁷³ CME Czech Republic BV v The Czech Republic, UNCITRAL, Partial Award, pp. 16, 17 (13 September

2001). ამ საქმეში ტრიბუნალმა დააკმაყოფილა მხარის მოთხოვნა დოკუმენტების გამოთხოვაზე, რადგან მხარე უთითებდა დოკუმენტების თარიღებს, მათ აღწერას, ფაილის ნომრებს და ა.შ. შესაბამისად, მისი მოთხოვნა კონკრეტული და ვინრო იყო.

⁷⁴ Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration, 2021, p. 10.

⁷⁵ Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration, 2021, p. 10.

ერთ-ერთი საქმე, სადაც დიდი ხნის ბჭობის და განხილვის შემდეგ LCIA-ს ტრიბუნალმა დაადგინა, რომ დაკმაყოფილებული იყო განსახილველი სტანდარტი და დააკმაყოფილა გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნა, იყო საქმე *Elektrim SA v Vivendi Universal SA*,⁷⁶ სადაც მხარის მიერ დაყენებული იყო დოკუმენტების გამოთხოვის შემდეგი მოთხოვნა: „დღის წესრიგები, პრეზენტაციები, წარდგინებები, მემორანდუმები, ანგარიშები და სხვა დოკუმენტები (კონკრეტულად ბატონი G-ს ან/და H-ის მომზადებული დასკვნები), რომლებიც მომზადდა V-ს სამეთვალყურეო საბჭოში ან/და მენეჯმენტის საბჭოში ან/და დირექტორთა საბჭოში წარსადგენად [...] 2001 წლის 24 აგვისტოდან 2001 წლის 10 სექტემბრის შუალედში, რომლებიც დაკავშირებულია: (i) ტექნოლოგიური საინვესტიციო შეთანხმების დადების შედეგად T-ში V-ს პოზიციასთან; (ii) V-ს მიერ ტექნოლოგიური საინვესტიციო შეთანხმებით მოთხოვნილი მთავრობის თანხმობის მისაღებად მიმართვის გაკეთების განზრახულ დროსთან; (iii) V-ს მიერ T-ს წინასწარი საჯარო შეთავაზების გაკეთების ვალდებულებების შესრულების განზრახულ დროსთან.“ მითითებული მოთხოვნა დაკმაყოფილდა და მოთხოვნა „ვინაობა და კონკრეტულად“ ჩაითვალა, ვინაიდან მოცემული იყო კონკრეტული, საკმაოდ მცირე დროის შუალედი, დასახელდნენ კონკრეტული პიროვნებები, რომლებიც ამ დოკუმენტებთან იყვნენ დაკავშირებულნი, აგრეთვე მოხდა დოკუმენტების ფუნქციური დანიშნულება და დოკუმენტების შინაარსზე მითითება.⁷⁷

გარდა ამისა, ICC-ს ერთ-ერთ საქმეში მოთხოვნის შემდეგი ფორმულირებები ჩაითვალა საკმარისად ვიწროდ და კონკრეტულად: (ა) „ნებისმიერი განზრახულობის წერილი, რომელიც კომპანია A-ს პოტენციური მყიდველებისგან მიიღო მოპასუხემ დიუ დილიჯენსის დროს, X-Y

(ერთი წელი) დროის შუალედში“; (ბ) „ყველა შესაძლო მბოჭავი ოფერტი, რომელიც მოპასუხემ მიიღო კომპანია A-ს ნებისმიერი პოტენციური მყიდველისგან გარდა მოსარჩელისა და D-სა, დიუ დილიჯენსის პროცესში X-Y (ერთი წელი) დროის შუალედში“. აქაც, მოთხოვნაში მითითებული იყო დოკუმენტების სახე და მასთან დაკავშირებული პირები, ისევე როგორც დროის შუალედი.⁷⁸

თუმცა, რა თქმა უნდა არსებობს არაერთი გადანყვეტილება, სადაც ტრიბუნალმა მიიჩნია, რომ მოთხოვნა იყო ფართო და მას აკლდა კონკრეტიკა. ერთ-ერთ ასეთ საქმეში, ICC-ს ტრიბუნალმა მიიღო პროცედურული დადგენილება, რომლითაც არ დაკმაყოფილდა მხარის მოთხოვნა მტკიცებულებების გამოთხოვის შესახებ. ტრიბუნალმა მიუთითა, რომ აღწერა, „[ყველა დოკუმენტი], რომელიც აფასებს კომპანიის ქონებას ან დაკავშირებულია ქონების შეფასებასთან“ ავტომატურად არ მიაღწევდა თუ რა დოკუმენტის ან დოკუმენტების კატეგორიის გამოთხოვა იყო მოთხოვნილი. სათანადოდ დეტალური გამოთხოვის მოთხოვნა კი უნდა შეიცავდეს კონკრეტულ პარამეტრებს, როგორიცაა: ავტორები, მიმღებები, კონკრეტული შინაარსი, და დოკუმენტის კონკრეტული მახასიათებლები. ტრიბუნალმა მიიჩნია, რომ ამ შემთხვევაში პოტენციურად ყველა დოკუმენტი შეიძლება ჩათვლილიყო დოკუმენტად, რომელიც „დაკავშირებულია“ კონკრეტული კომპანიის ქონების შეფასებასთან.⁷⁹

მსგავსად ამისა, ICC-ს სხვა საქმეში მოპასუხემ მოითხოვა „ნებისმიერი და ყველა ინვოის(ებ)ი, რომელიც გაცემული იქნა მოსარჩელეების ან ნებისმიერი მასთან დაკავშირებული პირის მიერ ან მათი სახელით და სხვა დოკუმენტები, რომლებშიც მითითებულია [ხელშეკრულების შეწყვეტის დროიდან] გაყიდული პროდუქ-

⁷⁶ *Elektrim SA v Vivendi Universal SA* [2007] EWHC 11 (Comm), para. 32 (19 January 2007).

⁷⁷ O'Malley N. D., *Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide*, Second Edition, 2019, p. 44. მსგავსად ამისა, მოთხოვნა დაკმაყოფილდა საქმეში *ABB Ag v Hochtief Airport GmbH & Anor* [2006] EWHC 388 (Q.B. Comm.) სადაც, მიუხედავად იმისა, რომ მოთხოვნა იწყებოდა სიტყვებით „ნებისმიერი და ყველა დოკუმენტი“ ასევე მითითებული იყო კონკრეტული დრო-

ის შუალედი, რომელიც საერთო ჯამში არ იყო დიდი, და პიროვნებები, რომლებიც ჩართულნი იყვნენ კომუნიკაციაში.

⁷⁸ Kozłowska-Rautiainen D., *Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration*, Unigrafia, Helsinki 2016, pp. 90-91.

⁷⁹ O'Malley N. D., *Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide*, Second Edition, 2019, p. 42, სქოლიო 65.

ტები და მათი ფასები“. ტრიბუნალმა არ დააკმაყოფილა ეს მოთხოვნა. მიუხედავად იმისა, რომ ტრიბუნალს არ მიუთითებია მოთხოვნაზე უარის თქმის მოტივაცია, შეიძლება ითქვას, რომ მოთხოვნას აკლდა კონკრეტულობა, რადგან მოთხოვნილი დოკუმენტების კატეგორია ასეთი არ იყო.⁸⁰

ზემოაღნიშნული მაგალითები გამოდგება იმის საჩვენებლად, თუ როგორ მოთხოვნებს მიიჩნევენ ტრიბუნალები „ვინაშე და კონკრეტულად“, ხოლო რომლებს არა. მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა ტრიბუნალი საკითხს შეიძლება სხვადასხვანაირად უყურებდეს, მაინც შეიძლება ითქვას, რომ დოკუმენტების კატეგორიის გამოთხოვის შემთხვევაში თუ მითითებულია დოკუმენტის სახე (ტიპი), ჩართული მხარეები (ავტორი ან/და მიმღები), კონკრეტული დრო ან დროის შუალედი, იგი ჩაითვლება ვინაშე და კონკრეტულად, ხოლო მითითება „ყველა ან/და ნებისმიერი დოკუმენტი“ სხვა იდენტიფიკაციის საშუალებების გარეშე, დიდი ალბათობით არ ჩაითვლება სათანადოდ „ვინაშე და კონკრეტულად“.

ასევე უნდა ითქვას, რომ ამ კრიტერიუმის შეფასების დროს არ აქვს მნიშვნელობა მოსაპოვებელი დოკუმენტების მოცულობით სიდიდეს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, შესაძლებელია მოთხოვნილი იყოს ათიათასობით გვერდი დოკუმენტი, თუმცა ამგვარი მოთხოვნა მაინც ჩაითვალოს „ვინაშე და კონკრეტულად“. მაგალითისთვის, შვეიცარიელი არბიტრის მიერ გამოთხოვილი იყო 15 000 გვერდზე მეტი მოცულობის დოკუმენტები, ასევე ICDR-ის საარბიტრაჟო განხილვის ფარგლებში გამოთხოვილი იყო 150 000 გვერდზე მეტი დოკუმენტები.⁸¹

მათი მახასიათებლების გათვალისწინებით, განსხვავებულ შინაარსს ატარებს „სივინროვისა და კონკრეტულობის“ კრიტერიუმი ელექტრონული დოკუმენტების გამოთხოვის შემთხვევაში. შესაბამისად, საინტერესოა შეკითხვა თუ რას გულისხმობს ეს სტანდარტი ელექტრონული დოკუმენტების გამოთხოვის დროს.

უდავოა, რომ მოთხოვნა ელექტრონული დოკუმენტების გამოთხოვის შემთხვევაში ასევე უნდა პასუხობდეს „სივინროვისა და კონკრეტულობის“ სტანდარტს. თუ როგორ უნდა იქნას წარდგენილი მოთხოვნა, ამის შესახებ გარკვეულ მითითებებს შეიცავს ელექტრონული დოკუმენტების წარდგენის შესახებ არსებული რბილი სამართლის წესები.

ICDR საარბიტრაჟო წესები და ICDR გაიდლაინი⁸² მიუთითებს, რომ ელექტრონული ფორმით შენახული დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნა უნდა იყოს ჩამოყალიბებული ვინაშე რათა მოხდეს მათი მოძებნა/მოძიება რაც შეიძლება ეკონომიურად. ტრიბუნალმა შეიძლება მიუთითოს ძებნის შემზღუდავ სხვადასხვა მექანიზმზეც.⁸³ შესაბამისად, მოცემული მუხლის მიზანია ელექტრონული დოკუმენტების კატეგორიის მოთხოვნას დაუწესოს უფრო მკაცრი მოთხოვნები და ამ მიზნით, ტრიბუნალს შეუძლია მხარეებს შესთავაზოს ე.წ. „საძიებო სიტყვაც“ რათა უფრო მარტივად მოხდეს გამოთხოვილი დოკუმენტების მოძიება.⁸⁴ ამის მთავარი მოტივი კი არის ის, რომ დაცული იყოს ბალანსი - ერთი მხრივ მომთხოვნ მხარეს ჰქონდეს შესაძლებლობა მიიღოს მისთვის საჭირო ელექტრონული დოკუმენტები, ხოლო მეორე მხრივ, მოთხოვნის ადრესატს ელექტრონული დოკუმენტის მოძიების გამო არ დაეკისროს არაგონივ-

⁸⁰ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 91-92.

⁸¹ O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 44. იხ. აგრეთვე Mofet Etzion Ltd v General Dynamics Land Systems Inc, US Dist Ct, Lexis 11362 (SDNY February 2008).

⁸² ICDR Guidelines for Arbitrators Concerning Exchanges of Information (ICDR-ის გაიდლაინი არბიტრებისთვის ინფორმაციის გაცვლასთან დაკავშირებით).

⁸³ ICDR-ის საარბიტრაჟო წესები, მუხლი 24 (6) და ICDR-ის გაიდლაინი, მუხლი 4.

⁸⁴ Gardiner J. I., Kuck H. L., Bédard J., International Commercial Arbitration in New York, Arbitration International, Volume 27, Issue 4, 2011, p. 282; Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 95.

რულად დიდი დროითი თუ ფინანსური ტვირთი.⁸⁵

CPR-ის პროტოკოლის მიხედვით, ელექტრონული დოკუმენტები გამჟღავნებული შეიძლება განხორციელდეს ჩვეულებრივი დოკუმენტების გამჟღავნებაზე უფრო ეფექტიანად დროის და ხარჯების კუთხით, თუ მოთხოვნა წარდგენილია საკმარისად კონკრეტულად.⁸⁶ პროტოკოლი, ასევე, ყურადღებას ამახვილებს შეუსაბამო ტვირთის დაკისრების საკითხზე და მიუთითებს, რომ ელექტრონული დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მსჯელობისას მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული, რომ მოთხოვნა არ უნდა იყოს არაგონივრულად დიდი ტვირთის დამკისრებელი მოთხოვნის ადრესატისთვის.⁸⁷ ამის გათვალისწინებით, პროტოკოლი მოიცავს ოთხ სხვადასხვა რეჟიმს, რომლებიდანაც მხარეებს ან/და ტრიბუნალს შეუძლიათ აირჩიონ რომელიმე. პროტოკოლი იწყება რეჟიმით, რომელიც მოიცავს მოთხოვნის ძალიან კონკრეტული მახასიათებლებით წარდგენას და სრულდება რეჟიმით, რომელიც აწესებს ფართო ფარგლებს.⁸⁸

CIArb - ის პროტოკოლი ურჩევს მხარეებს განიხილონ ის გზები, რომლებითაც ელექტრონული დოკუმენტების მოთხოვნები იქნება უფრო კონკრეტული, საძიებო ტერმინის თუ შენახვის ობიექტის მითითებით.⁸⁹

ICC-ს ტექნიკები, სხვა რბილი სამართლის წესების მსგავსად, ხაზს უსვამს ელექტრონული დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის კონკრეტულობას. ამისთვის, ის მიუთითებს გზებს, თუ რის მითითებით შეუძლიათ მხარეებს უზრუნველყონ მათი მოთხოვნის ამ კრიტერიუმთან შესაბამისობა.⁹⁰

IBA-ს წესები, რომელიც, როგორც აღინიშნა, ყველაზე ხშირად გამოყენებული წყაროა, პირდაპირ ითვალისწინებს, რომ ელექტრონული სა-

ხით დაცული დოკუმენტების გამოთხოვის შემთხვევაში, მომთხოვნ მხარეს შეუძლია, ან ტრიბუნალს უფლება აქვს უბრძანოს მას, რომ მიუთითოს კონკრეტული ფაილი, საძიებო ტერმინი, ადამიანები ან ამგვარი დოკუმენტების ეფექტიანად და ეკონომიურად მოძიების სხვა ხერხები.⁹¹ წესების ოფიციალური კომენტარების მიხედვით, შემდეგი ინფორმაცია შეიძლება იყოს სასარგებლო: ფაილის სახელი, კონკრეტული საძიებო ტერმინი, შემნახველი პირი, ავტორი და ა.შ.⁹² თუმცა, აღნიშნული კომენტარი კარგად ვერ ჰფენს ნათელს საკითხს, ვინაიდან, მაგალითისთვის, შესაძლოა მხარე უთითებდეს საძიებო ტერმინს (სიტყვას), თუმცა ამ საძიებო სიტყვით კონკრეტულ სისტემაში ასევე მოიძებნოს უამრავი დოკუმენტი, რომელიც საერთოდ არ იქნება კავშირში საქმესთან. შესაბამისად, საჭირო შეიძლება გახდეს უფრო კონკრეტული მითითება.

მოთხოვნის ვიწროდ და კონკრეტულად ჩამოყალიბებისთვის აუცილებელია, დამატებით, ელექტრონულ დოკუმენტებთან დაკავშირებული საკითხების განხილვა. უნდა აღინიშნოს, რომ გამოყოფენ ხუთი კატეგორიის ელექტრონულ მონაცემებს, ესენია: (1) „აქტიური ონლაინ მონაცემები“ (*“active on-line data”*);⁹³ (2) „გვერდითი მონაცემები“ (*“near-line data”*),⁹⁴ რომელიც ხელმისაწვდომად მზადაა თუმცა ინახება ოფლაინ; (3) ოფლაინ მეხსიერების არქივი (*“off-line storage archives”*), რომელიც ინახება დისკებზე, რომლებიც არ არის მარტივად და გამზადებულად ხელმისაწვდომი; (4) აღდგენადი მონაცემები (*“back-up tapes”*), რომელიც არ არის ორგანიზებული და შესაბამისად ადვილად მოსაძებნი; (5) წაშლილი ან ფრაგმენტირებული მონაცემები (*“erased or fragmented data”*), რომლის აღდ-

⁸⁵ Howell D., *Electronic Disclosure in International Arbitration*, *Dispute Resolution International*, Vol. 3, No. 2, 2009. p. 160; Smit R. H., Robinson T. B., *E-Disclosure in International Arbitration*, *Arbitration International*, Vol. 24, No. 1, 2008, p. 125.

⁸⁶ CPR-ის პროტოკოლი, მუხლი 1(d)(1).

⁸⁷ CPR-ის პროტოკოლი, მუხლი 1(d)(1).

⁸⁸ CPR-ის პროტოკოლი, სექცია: ელექტრონული ინფორმაციის გამჟღავნების რეჟიმები.

⁸⁹ CIArb-ის პროტოკოლი, მუხლი 3(vi).

⁹⁰ ICC, *ICC Arbitration Commission Report on Managing E-Document Production*, 2012, para 5.9(b).

⁹¹ მუხლი 3(3)(a)(ii).

⁹² *Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, 2021, p. 10.

⁹³ მაგ. კომპიუტერის მყარი დისკი.

⁹⁴ „გვერდითი მონაცემები“-ს შესახებ იხ. <https://www.techopedia.com/definition/1100/near-line-storage>

გენა მოითხოვს ტექნოლოგიური ექსპერტიზის ჩართვას.⁹⁵

როგორც წესი, კომპანიებში ინფორმაცია ახლად მომხდარი ფაქტის შესახებ ინახება პირველ კატეგორიაში და შესაბამისად, ყველაზე რელევანტური (ახალი) ინფორმაცია შეიძლება იყოს განთავსებული სწორედ ამგვარი ფორმით, რადგან ჯერ არ იყოს დაარქივებული. თუ დაარქივება დაწყებულია, მაშინ მეორე კატეგორიაში გადასვლა და იქ მოძებნა გახდება საჭირო. თუმცა, თუ დავა ეხება ისეთ ურთიერთობას, რომელიც მხარეებს შორის დიდი ხნის წინ წარმოიშვა და მომხდარი ფაქტებიდან დიდი დროა გასული, მაშინ დაარქივებული ფაილების მესამე და მეოთხე კატეგორიებიდან დოკუმენტების ამოღება გახდება საჭირო. უნდა აღინიშნოს, რომ მე-5 კატეგორიის დოკუმენტების მოპოვება, როგორც ზემოთ იქნა მითითებული, მოითხოვს სპეციალისტების ჩართულობას.⁹⁶ როდესაც მხარეს ელექტრონული დოკუმენტები შენახული არ აქვს პირველ სამ კატეგორიაში, მაშინ მოსალოდნელია, რომ ტრიბუნალები არ დააკმაყოფილებენ მოთხოვნას, ვინაიდან ეს წარმოშობს წაშლილი, დაკარგული ან ფრაგმენტირებული დოკუმენტების თანმიმდევრული და რთული ძიების პროცესს, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არსებობს განსაკუთრებული გარემოება, რომელიც მოითხოვს ამგვარი დოკუმენტების ნებისმიერ შემთხვევაში მოძიებას. სალი აზრი და კონკრეტული ინდუსტრიისთვის დამახასიათებელი დოკუმენტების შენახვის წესი ხშირად კარნახობს ტრიბუნალს და მხარეებს განსაზღვრონ რომელი ფაილები შეიძლება მოიძებნოს საერთაშორისო არბიტრაჟში არსებული დოკუმენტების გამოთხოვის შეზღუდული წესის გათვალისწინებით და რომელი არა.⁹⁷

5.3. მოთხოვნილი დოკუმენტები უნდა იყოს საქმისთვის „რელევანტური და არსებითი“ (relevant and material)

მეორე მნიშვნელოვანი კრიტერიუმი, რომელიც დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნას ზღუდავს, არის „რელევანტურობის და არსებითობის“ სტანდარტი.⁹⁸ სწორედ ეს სტანდარტი უნდა დააკმაყოფილოს დოკუმენტების მოთხოვნამ იმისათვის, რომ იგი დააკმაყოფილდეს. აღნიშნული ნიშნავს, რომ მხარეს უფლება აქვს გამოითხოვოს მხოლოდ და მხოლოდ რელევანტური და არსებითი და არა ნებისმიერი სახის დოკუმენტები. ეს სტანდარტიც, „სივინროვის და კონკრეტულობის“ სტანდარტთან ერთად, იცავს საარბიტრაჟო პროცესს ე.წ. „სათევზაო ექსპედიციებისგან“, რათა მხარეებმა არ გამოითხოვონ ძალიან დიდი მოცულობის, მათ შორის არასაჭირო ინფორმაცია და ამით არ შეზღუდონ მეორე მხარის უფლებები და არ გააჭიანურონ საქმის განხილვა.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ეს სტანდარტი უკავშირდება საარბიტრაჟო პროცესის ფარგლებში ერთ-ერთ ფუნდამენტურ უფლებას, მხარეებს მიეცეთ შესაძლებლობა წარადგინონ მათი პოზიციები. მხარეთა მიერ საკუთარი პოზიციის წარდგენა და მათი მტკიცების ტვირთის ფარგლებში ამ პოზიციის დაცვა-დადასტურება ვერ მოხდება ნებისმიერი მტკიცებულებით, არამედ უნდა მოხდეს რელევანტური და საქმისთვის არსებითი მტკიცებულებებით.

მითითებული სტანდარტი იმდენად მნიშვნელოვანი და ფუნდამენტურია მტკიცებულებების გამოთხოვის კონტექსტში, მასზე მითითებას შეიცავს მრავალი საარბიტრაჟო წესი და ყველა რბილი სამართალი, რომელიც დოკუმენტების გამოთხოვის რეგულირებას ცდილობს. კერძოდ, SCC-ს საარბიტრაჟო წესების 31 (3) მუხლის მიხედვით, „მხარის მოთხოვნის საფუძველზე, ან განსაკუთრებულ შემთხვევაში თავი-

⁹⁵ იხ. დეტალურად ამ საკითხზე Smit R. H., Robinson T. B., E-Disclosure in International Arbitration, Arbitration International, Vol. 24, No. 1, 2008.

⁹⁶ O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 45.

⁹⁷ O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 46.

⁹⁸ Redfern A., Hunter M., and others, Redfern and Hunter on International Arbitration, 6th edition, Kluwer Law International, Oxford University Press, 2015, p. 382.

სი ინიციატივით, ტრიბუნალი უფლებამოსილია დაავალოს მხარეს წარმოადგინოს ნებისმიერი დოკუმენტი ან სხვა მტკიცებულება, რომელიც შეიძლება იყოს საქმისთვის რელევანტური და საქმის შედეგისთვის არსებითი.“ ფაქტობრივად იდენტურ ჩანაწერს ითვალისწინებს HKIAC-ის⁹⁹ საარბიტრაჟო წესების 22.3 მუხლი. LCIA-ს საარბიტრაჟო წესების 22(1)(v) მუხლის თანახმად, ტრიბუნალი აღჭურვილია უფლებამოსილებით მხარეებს მოსთხოვოს იმ დოკუმენტების წარმოდგენა, რომელიც ტრიბუნალს რელევანტურად მიაჩნია. ICC-ს საქმის მენეჯმენტის ტექნიკების მიხედვით, დოკუმენტების გამოთხოვის შემთხვევაში, ეს მოთხოვნა შემოფარგლული უნდა იყოს იმ დოკუმენტებით, რომლებიც საქმის შედეგისთვის რელევანტური და არსებითია.¹⁰⁰

რაც შეეხება რბილი სამართლის წესებს, პრალის წესების 4.5 (a) მუხლის მიხედვით, ტრიბუნალი უფლებამოსილია მხარის მოთხოვნის საფუძველზე, მეორე მხარეს მოსთხოვოს კონკრეტული დოკუმენტის წარმოდგენა, რომელიც არის საქმის შედეგისთვის არსებითი და რელევანტური. ICDR-ის გაიდლაინის 3 (a) მუხლი, ICDR-ის საარბიტრაჟო წესების¹⁰¹ მსგავსად, აცხადებს, რომ ტრიბუნალი მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოსთხოვს მხარეს დოკუმენტების წარმოდგენას, თუ ეს დოკუმენტები საქმის შედეგისთვის რელევანტური და არსებითია. CPR-ის პროტოკოლი თავის შესავალ ნაწილში (მუხლი 1 (a)) ითვალისწინებს, რომ დოკუმენტების გამჟღავნების მოთხოვნა უნდა დაკმაყოფილდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მხარე, აჩვენებს, რომ დოკუმენტები, რომლებიც უნდა იყოს რელევანტური და არსებითი, საჭიროა მისი პოზიციის წარსადგენად. ICC-ს ტექნიკები პირდაპირ არ უთითებს, რომ დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ

მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს დასაბუთებას, რომ ეს დოკუმენტი საქმისთვის რელევანტური და არსებითია, თუმცა მიუთითებს, თავიდან აირი-დონ დოკუმენტების გამოთხოვის მოთხოვნები, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს დოკუმენტები საქმის შედეგისათვის არსებითი და რელევანტურია.¹⁰² დაბოლოს, IBA-ს წესები პირდაპირ მიუთითებს, რომ დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს განმარტებას იმის თაობაზე, თუ მოთხოვნილი დოკუმენტები რატომ არის რელევანტური და არსებითი საქმის შედეგისთვის.¹⁰³

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ცხადია საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის ფარგლებში დოკუმენტების გამოთხოვის მოთხოვნას წაყენება „რელევანტურობის და არსებითობის“ კრიტერიუმში. თუმცა, ეს კრიტერიუმები ერთმანეთში აერთიანებს ორ ტერმინს - „რელევანტურობა“ და „არსებითობა“, რომლებიც ერთმანეთის სინონიმები არ არიან. შესაბამისად, ტრიბუნალმა სწორად უნდა განმარტოს ისინი, იმისათვის, რომ სწორად გადაწყვიტოს დააკმაყოფილებს თუ არა მოთხოვნას.

5.3.1. „საქმისთვის რელევანტურობა“

მხარეს, რომელიც ითხოვს მტკიცებულებების გამოთხოვას, აკისრია დოკუმენტების საქმისთვის რელევანტურობის მტკიცების ტვირთი.¹⁰⁴ ტრიბუნალი ამ შემთხვევაში ზოგადად აანალიზებს წარმოადგინა თუ არა მხარემ სანდო არგუმენტები მოთხოვნილი დოკუმენტების სავარაუდო ან *prima facie* რელევანტურობის შესახებ.¹⁰⁵ შესაბამისად, ამ შემთხვევაში ნაჩვენები უნდა იყოს, რომ დოკუმენტები სავარაუდოდ, პირველადი დაკვირვებით რელევანტური იქნება.¹⁰⁶

⁹⁹ Hong Kong International Arbitration Centre (ჰონგ-კონგის საერთაშორისო საარბიტრაჟო ცენტრი).

¹⁰⁰ ICC Case Management Techniques: (d) (iii).

¹⁰¹ მუხლი 2 (4).

¹⁰² იხ. ICC, ICC Arbitration Commission Report on Techniques for Controlling Time and Costs in Arbitration, 2007, para. 50. იხ. აგრეთვე para. 52-ე, რომელიც უთითებს, რომ კარგი იქნება თუ მხარეები თავიანთ მოთხოვნას შემოსაზღვრავენ იმ დოკუმენტებით, რომლებიც საქმისთვის რელევანტური და არსებითია.

¹⁰³ IBA-ს წესები მუხლი 3 (3) (b).

¹⁰⁴ იხ. IBA-ს წესები მუხლი 3 (3) (b).

¹⁰⁵ O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 60.

¹⁰⁶ Tidewater Inc et al. v The Bolivarian Republic of Venezuela, ICSID ARB/10/5, Procedural Order No. 1, p. 19 (29 March 2011). იხ. Hanotiau B., Document Production in International Arbitration: A Tentative Definition of 'Best Practices', ICC Bulletin, Special

ICC-ს ერთ-ერთი ტრიბუნალის განმარტებით, მოთხოვნის ავტორმა უნდა აჩვენოს, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტები მას ესაჭიროება იმისათვის, რომ აწიოს მისი მტკიცების ტვირთი. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია, როგორც ტრიბუნალისთვის ცნობილი ფაქტები, ასევე მხარეთა წარმომადგენლების განცხადებები. შესაბამისად, მოთხოვნმა მხარემ უნდა წარმოადგინოს არგუმენტები რატომ სჯერა მას, რომ კონკრეტული დოკუმენტი მის კონკრეტულ პოზიციას დაადასტურებს.¹⁰⁷

IBA-ს წესების ოფიციალურ კომენტარებში ასევე მითითებულია, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტების შინაარსი დაკავშირებული უნდა იყოს საქმეში არსებულ საკითხებთან.¹⁰⁸

ქვემოთ მოცემული ამონარიდი UNCITRAL-ის წესებით მოქმედი არბიტრაჟის პროცედურული ბრძანებიდან წარმოადგენს მაგალითს, თუ როგორ აფასებს ტრიბუნალი რელევანტურობის და მტკიცების ტვირთის კავშირს. ამ საქმეში მხარეები (არბიტრაჟში მონაწილეობდა მრავალი მხარე (ე.წ. multiparty arbitration)) ცდილობდნენ მიეღოთ ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებული იყო ლიცენზიის ხელშეკრულების ფარგლებში განხორციელებულ გაყიდვებთან. ტრიბუნალმა აღნიშნა შემდეგი: „ვერც ერთი მხარე ვერ გამოხატავს რიცხვებში მის მოთხოვნას თუ შეგებებულ მოთხოვნას, მეორე მხარის მიერ მიღებული გადახდების დეტალების გაგების გარეშე. მოსარჩელის და პირველი მოპასუხის მოთხოვნები ერთი და იმავე ხასიათისაა და მოთხოვნის მიზანი ძირითადად არის, რომ მათ მიეცეთ საშუალება დაადგინონ თანხის ის ოდენობა, რომელსაც ისინი მიიჩნევენ ვადამოსულად

მათი თანამშრომლობის ფარგლებში. მოსარჩელეს, სახელშეკრულებო და ფინანსური დოკუმენტები მისცემს საშუალებას შეაფასოს ხელშეკრულების ფარგლებში პირველი მოპასუხის მიერ მიღებული თანხები. ამ დავის ეფექტიანად და დროულად გადაწყვეტისათვის, მხარეებმა უნდა შეძლონ დაიანგარიშონ მათი მოთხოვნები და შეგებებული მოთხოვნები, და უმჯობესია ეს მოხდეს მოწმეთა დაკითხვისთვის გამოყოფილ მოსმენებამდე, რათა ამგვარი მოსმენები შეეხოს თანხის ოდენობის საკითხებსაც.“ ნათელია, რომ ამ შემთხვევაში ტრიბუნალმა ცხადად გაავლო ძაფი მხარეებს მიერ მოთხოვნილ დოკუმენტებსა და მათ მიერ დასამტკიცებელ გარემოებებს შორის.¹⁰⁹

არსებობს გადანყვეტილებები, რომლებშიც მხარე ითხოვდა იმ მტკიცებულებების გამოთხოვას, რომლებიც მეორე მხარის მტკიცების ტვირთში შედიოდა, რის გამოც ტრიბუნალმა უარი განაცხადა მის დაკმაყოფილებაზე. მაგალითად, საქმეში *United Parcel Service of America v Government of Canada*,¹¹⁰ მოპასუხემ დააყენა რამდენიმე მოთხოვნა მოსარჩელისგან დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ, რაც ტრიბუნალის მიერ არ დაკმაყოფილდა, ვინაიდან მიიჩნია, რომ NAFTA-ს¹¹¹ მუხლების დარღვევის მტკიცების ტვირთი მოსარჩელეს ეკისრებოდა. აგრეთვე, ერთ-ერთ საქმეში¹¹² SCC-ს ტრიბუნალმა ასევე შეაფასა რა დოკუმენტების გამოთხოვასთან დაკავშირებული შესაძლო სიკეთეები და უარყოფითი მხარეები, დოკუმენტების გამოთხოვა დაუკავშირა მხარეების მტკიცების ტვირთს და მათ უფლებას წარადგინონ საკუთარი პოზიცია ტრიბუნალის წინაშე.

Supplement: Document Production in International Arbitration, 2006, p. 117.

¹⁰⁷ O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 60. იხ. აგრეთვე In Sarah A. [Spain] v. Moussa R. [Lebanon] (26 November 2009), Cour d'appel [CA] [regional court of appeal], Paris, pôle 1, ch. 1, 26 Nov. 2009, case no. 08/11583 საქმის აღწერა მოცემულია Kirby J., Bensaude D., Commentary, Mealey's International Arbitration Report, Vol. 25, No. 3, 2010, p. 8.

¹⁰⁸ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 100

¹⁰⁹ O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 61.

¹¹⁰ United Parcel Service of America v Government of Canada, NAFTA/UNCITRAL, Decisions relating to Document Production and Interrogatories, paras 7, 8 (21 June 2004).

¹¹¹ North American Free Trade Agreement (თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ჩრდილოეთ ამერიკის შეთანხმება).

¹¹² Stati v Republic of Kazakhstan (Award), SCC Case No. V (116/2010), 19 December 2013, p. 29. O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 61-62.

თუმცა, მიუხედავად პრაქტიკისა, ეს საკითხი არის აზრთა სხვადასხვაობის საგანი, ვინაიდან ავტორთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ რელევანტურების დაკავშირება მართოდენ მტკიცების ტვირთთან არ უნდა მოხდეს, არამედ მას აქვს უფრო ფართო გაგება და რელევანტური შეიძლება იყოს დოკუმენტი, რომელსაც არ აქვს პირდაპირი კავშირი მომთხოვნი მხარის განცხადებებთან და შესაგებლებთან. თუმცა, ამგვარი ფართო მიდგომა შეიძლება ითქვას, რომ ხსნის შესაძლებლობას ე.წ. „სათევზაო ექსპედიციისთვის“, რომლის ფარგლებში მხარეები შეეცდებიან აღმოაჩინონ თავიანთი პოზიციები, არათუ დაასაბუთონ ისინი.¹¹³

აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ხშირად მხარეებისთვის წინასწარი განხილვების ეტაპზე რთულია განსაზღვრონ თუ ვის აკისრია კონკრეტული გარემოების მტკიცების ტვირთი. მაგალითად ხელშეკრულების ინტერპრეტაცია შეიძლება მოითხოვდეს არაერთი „ქვე-ფაქტის“ დადასტურებას, რაც თავის მხრივ შეიძლება ქმნიდეს სარჩელის და შესაგებლის ფაქტობრივ ან სამარტლებრივ საფუძველს. შესაბამისად, ადვილი არ არის მხარეებმა განსაზღვრონ თუ რომელს, რომელი ამგვარი ფაქტის თუ ქვე-ფაქტის მტკიცების ტვირთი აქვს და ამის მიხედვით წარადგინონ დოკუმენტები. შესაბამისად, მხარეების და მათი ადვოკატებისთვის უფრო მოსახერხებელი და ეფექტიანი იქნება (მიუხედავად იმისა, თუ ვის მტკიცების საგანში შედის ესა თუ ის ფაქტი თუ ქვე-ფაქტი) თუ ისინი წარადგენენ ყველა ფაქტზე და ქვე-ფაქტზე მათთვის ხელმისაწვდომ დოკუმენტებს. ამასთანავე, საქმის წინასწარი განხილვის ეტაპზე ტრიბუნალის დავალებულება, რომ განსაზღვროს ყველა ფაქტის თუ ქვე-ფაქტის მიმართებით მტკიცების ტვირთი, ირაციონალური იქნება.¹¹⁴ შესაბამისად, ტრიბუნალს ბუნებრივია მხედველობაში უნდა

ჰქონდეს თუ რას ამტკიცებს თითოეული მხარე და როგორია მათი მტკიცების ტვირთი და ისე გადაწყვიტოს დოკუმენტების გამოთხოვის საკითხი, თუმცა, მას აქვს მოქნილობა და დისკრეტია მისი შეხედულებისამებრ გადაწყვიტოს საკითხი, მთავარია, მხარეებს მიეცეთ საკუთარი პოზიციის წარმოდგენის შესაძლებლობა და პროცესიც ეფექტიანად და მოკლე ვადებში ჩატარდეს.

აქვე მნიშვნელოვანია განხილულ იქნეს საკითხი, მხარეს შეუძლია მხოლოდ იმ დოკუმენტების გამოთხოვა, რომელიც რელევანტურია მხოლოდ მის მიერ უკვე მითითებულ განცხადებებზე თუ ფაქტებისთვის, თუ ასევე სამომავლო განცხადებების თუ მოთხოვნებისთვის. შეიძლება ითქვას, რომ მოთხოვნა, რომელიც მიზნად ისახავს იმ დოკუმენტების გამოთხოვას, რომელიც მხარს უჭერს მხარის სამომავლო (შესაძლო) მოთხოვნებს და განცხადებებს და მიმდინარე საარბიტრაჟო განხილვას ნაკლებად უკავშირდება უნდა ჩაითვალოს ე.წ. „სათევზაო ექსპედიციად“ და არ უნდა დაკმაყოფილდეს ტრიბუნალის მიერ.¹¹⁵ მსგავსი ფართო შესაძლებლობის მიცემას შეიძლება გამოეწვია საარბიტრაჟო განხილვის ძალიან გაჭიანურება და უფრო მეტიც, მხარეებს შორის ახალ-ახალი დავების წარმოშობა.

5.3.2. „საქმის შედეგისთვის (გადაწყვეტილებისთვის) არსებითობა“

საქმის შედეგისათვის არსებითობის სტანდარტი მიუთითებს ტრიბუნალის უფლებაზე შეაფასოს მხარის მიერ დაყენებული მოთხოვნა იმის მიხედვით, რამდენად შეიძლება მოთხოვნილი დოკუმენტების გამოყენება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებისთვის ან საქმის არსებითი მხარის იმ საკითხისთვის, რომლის დამტკიცებასაც მომთხოვნი მხარე ისახავს მიზნად.¹¹⁶

¹¹³ O'Malley N. D., *Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide*, Second Edition, 2019, p. 61. აღნიშნულ საკითხზე დისკუსიის შესახებ იხ. Dulani J.T., Evan M. J., *Burden of Proof as a Prerequisite to Document Production Under the 2010 IBA Rules: An Obituary*, *Transnational Dispute Management*, 2016.

¹¹⁴ Kozłowska-Rautiainen D., *Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration*, *Unigrafia*, Helsinki 2016, p. 101.

¹¹⁵ იხ. Marghitola R., *Document Production in International Arbitration*, *Kluwer Law International*, 2015, p. 63

¹¹⁶ *Aguas del Tunari, S.A. v. Republic of Bolivia*, ICSID Case No. ARB/02/3, Procedural Order No. 1; *Glamis Gold, Ltd. v. The United States of America*, UNCITRAL, Final Award, para. 208 (e) (8 June 2009).

შესაბამისად, არსებითობა რელევანტურობაზე მკაცრი მოთხოვნაა. ყველა საქმის შედეგისთვის არსებითი დოკუმენტი ამავდროულად რელევანტურიცაა, ხოლო ყველა რელევანტური დოკუმენტი შეიძლება არ იყოს შედეგისთვის არსებითი.¹¹⁷ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, შესაძლოა სახეზე იყოს ისეთი შემთხვევა, რომ მომთხოვნმა მხარემ შეძლოს იმის ჩვენება, რომ არსებობს კავშირი მოთხოვნილ დოკუმენტსა და რომელიმე სადავო საკითხს შორის, რომლის დამტკიცებასაც ის ცდილობს, თუმცა ტრიბუნალმა შეიძლება მაინც დაადგინოს, რომ თავად ეს სადავო საკითხი (და მასთან დაკავშირებით რომელიმე მხარის მტკიცების გაზიარება) საბოლოო გადაწყვეტილებაზე ზეგავლენას ვერ მოახდენს. მაგალითად, საქმეში *Glamis Gold, Ltd. v. The United States of America*¹¹⁸ ტრიბუნალმა აღიარა, რომ მოთხოვნილ დოკუმენტებს შესაძლოა ჰქონოდა რელევანტური კავშირი მოპასუხის არგუმენტებთან, თუმცა, მას ეჭვი ეპარებოდა, რომ ეს დოკუმენტები საბოლოო გადაწყვეტილებისთვის არსებითი იქნებოდა.

მსგავსი მიდგომის კარგი ილუსტრაციაა კიდევ ერთი გადაწყვეტილება, რომლის ფარგლებში ინგლისის სასამართლო მსჯელობდა LCIA-ს ტრიბუნალის მიერ მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმებაზე. მხარე ამტკიცებდა, რომ ტრიბუნალმა არ დააკმაყოფილა მის მიერ დაყენებული რამდენიმე მოთხოვნა მტკიცებულებების გამოთხოვის შეესახებ, რის გამოც მან განიცადა უსამართლო დისკრიმინაცია საარბიტრაჟო განხილვის დროს. მხარის მითითებით, მან ტრიბუნალს აჩვენა, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტები მისი არგუმენტებისთვის რელევანტური იყო. სასამართლომ ამ საკითხზე ტრიბუნალის გადაწყვეტილების შეფასების დროს

მიუთითა, რომ იგი ხედავდა მხარის მიერ მოთხოვნილი დოკუმენტებსა და მის არგუმენტებს შორის რელევანტურ კავშირს, თუმცა, ტრიბუნალის მიერ მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმა სათანადო გადანყვეტილება იყო, რადგან, როგორც საქმის მასალებიდან ჩანდა, ტრიბუნალმა თავად ის არგუმენტი, რომელსაც ეს მტკიცებულება უკავშირდებოდა, არ მიიჩნია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებისთვის არსებითად. შესაბამისად, სასამართლოს განმარტებით, არბიტრებმა განახორციელეს მათი უფლებამოსილება (IBA-ს წესების ფარგლებში) არ გამოეთხოვათ ის დოკუმენტები, რომლებიც, მათი შეფასებით, არ იყო არსებითი.¹¹⁹ მსგავსი გადაწყვეტილება მიღებული აქვს ასევე შვედეთის უზენაეს სასამართლოს.¹²⁰

გარდა ამისა, ტრიბუნალმა შესაძლოა გამოთხოვაზე უარი თქვას, თუ საქმეში წარმოდგენილია რელევანტური დოკუმენტები კონკრეტულ სადავო საკითხთან დაკავშირებით, ვინაიდან ასეთ დროს მოთხოვნილი დოკუმენტები შესაძლოა საქმის შედეგისთვის და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებისთვის არაარსებითად ჩაითვალოს, რადგან მას არ შეუძლია არსებულ მტკიცებულებებზე მეტის მიცემა საქმისთვის. კერძოდ, შვედეთის უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, „იმისათვის, რომ დოკუმენტი მიჩნეული იყოს როგორც მნიშვნელოვანი მტკიცებულება, ის არსებულ მტკიცებულებებს უნდა მატებდეს რაიმეს. საარბიტრაჟო ტრიბუნალს [...] შეუძლია არ დააკმაყოფილოს ამგვარი შუამდგომლობა [დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ] თუ მტკიცებულება უკავშირდება არარელევანტურ გარემოებებს ან თუ საკითხი, უკვე არ-

¹¹⁷ Zuberbühler T., Hofmann D. and others, IBA Rules of Evidence. Commentary on the IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration, Schulthess, 2012, p. 57.

¹¹⁸ Glamis Gold, Ltd. v. The United States of America, UNCITRAL, Final Award, para. 208 (e) (8 June 2009).

¹¹⁹ ABB Ag v Hochtief Airport GmbH & Anor [2006] EWHC 388, 46 (Q.B. Comm.), para. 85.

¹²⁰ Euroflon Tekniska Produkter AB v Flexiboyas I Motala AB, Swedish Supreme Court, Case No. Ö 1590-11, 10 May 2012, §6; იხ. El Paso Energy International Co v Argentine

Republic, ICSID Case No. ARB/03/15, Decision on Jurisdiction, p. 4 (27 April 2006): ტრიბუნალმა უარყო დოკუმენტების გამოთხოვის მოთხოვნები იმ საფუძველზე, რომ საქმეში არსებული ინფორმაცია საკმარისი იყო გადაწყვეტილიყო მოპასუხის მიერ წარდგენილი იურიდიულობის შესახებ პროტესტი, და თუ ტრიბუნალი მიიჩნევდა, რომ მას ჰქონდა იურიდიულობა და დაინყებდა საქმის არსებითად განხილვას, იგი დამატებით განიხილავდა დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ ამ მოთხოვნას თუ მოპასუხე ჩათვლიდა, რომ იგი მას ხელმეორედ უნდა დაეყენებინა.

სებული მტკიცებულებებით საკმარისად იქნა განმარტებული.”¹²¹

რელევანტურობის მსგავსად, საქმის შედეგისთვის არსებითობაც ტრიბუნალმა უნდა შეაფასოს ე.წ. ერთი შეხედვის (*prima facie*) სტანდარტით და დააკმაყოფილოს მოთხოვნა თუ ჩათვლის, რომ სავარაუდოდ მოთხოვნილი დოკუმენტები საქმის შედეგისთვის (საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გამოსატანად) მნიშვნელოვანი იქნება.¹²² უფრო სიღრმისეულად დოკუმენტების შეფასება (ა) სწორი არ იქნება, რადგან დოკუმენტები ტრიბუნალმა განხილვების და მხარეთა ყველა წარდგინების გამოკვლევის შემდეგ უნდა შეაფასოს; და (ბ) უმეტესად სიღრმისეულად შეფასება შესაძლებელიც არ არის, რადგან დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნები როგორც წესი, განხილვის ადრეულ ეტაპზეა წარდგენილი.

5.4. დოკუმენტები არ უნდა იყოს მომთხოვნი მხარის მფლობელობაში ან მისთვის მისი წარმოდგენა არაგონივრულად რთული უნდა იყოს

კიდევ ერთი კრიტერიუმი, რომელიც დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მხარის მიერ დაყენებულ მოთხოვნას წაყენება არის ის, რომ მოთხოვნილ დოკუმენტებზე მომთხოვნ მხარეს ხელი არ უნდა მიუწვდებოდეს, უფრო კონკრეტულად კი არ უნდა იყოს მის მფლობელობაში, გამგებლობაში ან მისი კონტროლის ქვეშ, ან მისი წარმოდგენა მომთხოვნი მხარისთვის არაგონივრულად რთული უნდა იყოს.¹²³ შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნული მოთხოვნაც მიმართულია ე.წ. „სათევზაო ექსპედიციების“ თავიდან ასარიდებლად.

ეს სტანდარტიც ფართოდაა აღიარებული მტკიცებულებების შესახებ არსებულ რბილი სამართლის სხვადასხვა წესში,¹²⁴ მათ შორის, ბუნებრივია IBA-ს წესებში, რომლის 3 (3) (c) მუხლი პირდაპირ მიუთითებს, რომ დოკუმენტების გამოთხოვის მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს მხარის „განცხადებას, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტები მის მფლობელობაში, გამგებლობაში ან მისი კონტროლის ქვეშ არ არის ან განცხადებას, რატომ იქნება მომთხოვნი მხარისთვის არაგონივრულად დიდი ტვირთი ამგვარი დოკუმენტების წარმოდგენა.“

ნათელია, რომ ეს სტანდარტი მოიცავს ორ განსხვავებულ, დამოუკიდებელ გარემოებას, რომელთა არსებობის დროსაც დოკუმენტების წარმოდგენის შესახებ მოთხოვნა დაკმაყოფილდება. თითოეული ეს გარემოება არის საკმაოდ კომპლექსური და ტრიბუნალისგან ცალკე განხილვას მოითხოვს.

5.4.1. მომთხოვნის მხარის ხელმისაწვდომობა დოკუმენტებზე

მოთხოვნა, რომ გამოთხოვილ დოკუმენტებზე მომთხოვნ მხარეს ხელი არ უნდა მიუწვდებოდეს დაკავშირებულია ზემოთ დანვრილებით განხილულ და საერთაშორისო კომერციულ არბიტრაჟში კარგად აღიარებულ პრინციპთან, რომ თითოეულ მხარეს აქვს უფლებამოსილება წარადგინოს მისთვის ხელმისაწვდომი ის მტკიცებულებები, რომლებსაც ის მიიჩნევს თავისი პოზიციის მხარდამჭერად. შესაბამისად, იმ შემთხვევაში თუ მხარეს თავად შეუძლია დოკუმენტის წარდგენა, მისი მეორე მხარისგან გამოთხოვა იწვევს პროცესის გაჭიანურებას, დამატებით განხილვებს, ხარჯებს და ა.შ. რაც ამცირებს პროცესის ეფექტიანობას და უბრალოდ,

¹²¹ Euroflon Tekniska Produkter AB v Flexiboyss I Motala AB, Swedish Supreme Court, Case No. Ö 1590-11, 10 May 2012, §6.

¹²² Born G., International Commercial Arbitration, Second Edition, Kluwer Law International, 2014, p. 2362.

¹²³ იხ. IBA-ს წესების მუხლი 3(3)(c).

¹²⁴ თუმცა ზოგიერთი წესი მიუთითებს მხოლოდ მფლობელობაში ყოფნაზე, ზოგიერთი მხოლოდ მფლობელობა და გამგებლობაში ყოფნაზე და ა.შ მაგალითად, CIArb-ის პროტოკოლის პარაგრაფი 4(iv) ამბობს, რომ

მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს „განცხადებას იმ მიზეზის შესახებ, რატომ უნდა ჩაითვალოს დოკუმენტები მეორე მხარის მფლობელობაში ან კონტროლქვეშ.“ ICDR-ის პროტოკოლის 21 (4) მუხლი და ICDR-ის გაიდალინის 3 (a) მუხლი აცხადებს, რომ ტრიბუნალს შეუძლია მოთხოვოს მეორე მხარეს იმ დოკუმენტების წარმოდგენა, რომლებიც იმყოფება მის მფლობელობაში. პრაქტიკის წესების 4.5 მუხლის თანახმად, დოკუმენტები უნდა იყოს მეორე მხარის მფლობელობაში აუნდა იყოს მის უფლებამოსილების ან კონტროლის ქვეშ.

არალოგიკურიცაა. ასევე, მიღებულია, რომ როდესაც მოთხოვნილი დოკუმენტი საჯაროდ არის ხელმისაწვდომი ორივე მხარისთვის, არ არსებობს მეორე მხარისთვის მისი წარმოდგენის დავალების საჭიროება.¹²⁵

თუმცა, იმისათვის, რომ შეფასდეს, როდის არის მომთხოვნი მხარისთვის ხელმისაწვდომი მოთხოვნილი დოკუმენტები, აუცილებელია იმის გარკვევა თუ რას გულისხმობს თავად ის. როგორც ზემოთ აღინიშნა, IBA-ს წესები დოკუმენტს მომთხოვნი მხარისთვის ხელმისაწვდომად თვლის თუ იგი არის მის მფლობელობაში, გამგებლობაში ან მასი კონტროლის ქვეშ.¹²⁶

როდესაც კონკრეტული პირი უშუალოდ ფლობს კონკრეტულ დოკუმენტს (მაგ. კომპანიის ფინანსური აღრიცხვის დოკუმენტები უნდა ინახებოდეს ამ კომპანიაში), მაშინ ამ კრიტერიუმის განხილვა ტრიბუნალის მიერ და მისი მისაღება კონკრეტულ მოთხოვნაზე ნაკლებ სირთულეს წარმოადგენს. თუმცა, თანამედროვე ბიზნეს პრაქტიკაში როდესაც აქტიურად გამოიყენება შვილობილი კომპანიები, დისტრიბუტორები და წარმომადგენლები, ან, მთავრობების შემთხვევაში, არსებობს სხვადასხვა დეპარტამენტები, სააგენტოები, ადგილობრივი განყოფილებები, შესაძლებელია ტექნიკურად დოკუმენტი იყოს არა მხარის, არამედ სხვა სუბიექტის უშუალო მფლობელობაში. შესაბამისად, IBA-ს წესებმა გაითვალისწინა ასევე ტერმინი „კონტროლი“, რითაც საკითხი უფრო რთული გახდა. საერთაშორისო არბიტრაჟში მტკიცებულებების წარმოდგენასთან მიმართებით ტერმინი „კონტროლი“ არ არის მკაცრად და ზუსტად განსაზღვრული ცნება, არამედ არის განმარტების საგანი. ის, რომ კონკრეტული დოკუმენტი დაცული არ არის მხარის ფაილებში არ ნიშნავს, რომ იგი მისი კონტროლის ქვეშ არაა. საარბიტ-

რაჟო განხილვის მხარეებს მოეთხოვებათ მოიპოვონ მოთხოვნილი დოკუმენტები მასთან დაკავშირებული კომპანიებიდან ან იმ მხარეებისგან, რომელთანაც მათ აქვთ ურთიერთობა.¹²⁷ ერთ-ერთი ტრიბუნალის განმარტებით, მხარემ უნდა სცადოს ყველაფერი რათა მოიპოვოს ის დოკუმენტები, რომლებიც არის იმ პირების უშუალო მფლობელობაში, რომლებთანაც მას აქვს მნიშვნელოვანი ურთიერთობები.¹²⁸ თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ტრიბუნალმა ამ საკითხის განხილვის დროს ასევე უნდა გაითვალისწინოს მხარის სამართლებრივი უფლება, რომელიც მას აქვს დოკუმენტების მოსაპოვებლად.¹²⁹

გარდა ამისა, საკითხის შეფასების და გადანაცვების დროს ტრიბუნალმა არ უნდა შეხედოს კორპორატიულ სამართალსუბიექტობას მკაცრად, არამედ უნდა გაითვალისწინოს მხარეთა ურთიერთობის პრაქტიკული მახასიათებლები. აქედან გამომდინარე, არც ისე იშვიათია, როდესაც ტრიბუნალები მიიჩნევენ, რომ კონკრეტული დოკუმენტები არის მხარის კონტროლის ქვეშ, მაშინ, როდესაც ეს დოკუმენტები არის მასთან დაკავშირებული კომპანიის, მისი მრჩეველის ან დოკუმენტებზე პასუხისმგებელი წარმომადგენლების უშუალო მფლობელობაში.¹³⁰

სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, „კონტროლი“ შეიძლება განიმარტოს, როგორც მხარის უფლება მოიპოვოს დოკუმენტი.¹³¹ აღნიშნულის მაგალითი შეიძლება იყოს, როდესაც დედა კომპანია ას ხელი მიუწვდება შვილობილი კომპანიის მფლობელობაში არსებულ დოკუმენტებზე. სხვა მაგალითები შეიძლება იყოს როდესაც დირექტორების შესახებ დოკუმენტები ინახება კომპა-

¹²⁵ ADF Group Inc v United States of America, ICSID Case No. ARB(AF)/00/1, Procedural Order No. 3, para. 4 (4 October 2001); Vera-Jo Miller Aryeh et al. v The Islamic Republic of Iran, Case Nos 842, 843, 844. Chamber One, Order of 6 March 1992.

¹²⁶ IBA-ს წესები იყენებს ტერმინებს „possession“, „custody“ და „control“.

¹²⁷ O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 47.

¹²⁸ William Ralph Clayton et al. v Government of Canada, NAFTA/UNCITRAL, Procedural Order No. 8, p. 1 (2009).

¹²⁹ O'Malley N. D., Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide, Second Edition, 2019, p. 47.

¹³⁰ იხ. მაგალითად CME v The Czech Republic, Final Award, para. 65 (14 March 2003).

¹³¹ იხ. United States v Stein 488 F. Supp. 2d 350 (S.D.N.Y. 2007).

ნიაში, პაციენტის შესახებ დოკუმენტები სამედიცინო დაწესებულებაში და ა.შ.¹³²

ლიტერატურაში, მსგავსად ამისა, განმარტებულია, რომ დოკუმენტები პირის კონტროლის ქვეშ არის თუ მხარე ან მასთან ერთად ერთ ჯგუფში შემავალი კომპანიები ფლობენ მათ ან თუ მხარეს სამართლებრივად ვარგისი უფლება აქვს მოიპოვოს ეს დოკუმენტები.¹³³

შემოთავაზებული ინტერპრეტაციების მიუხედავად, საბოლოოდ ტრიბუნალის დისკრეციას წარმოადგენს შეაფასოს, არის თუ არა ესა თუ ის დოკუმენტი მხარის მფლობელობაში, გამგებლობაში ან მის კონტროლს ქვეშ.

აქვე საინტერესოა, რომ მომთხოვნმა მხარემ გარკვევით უნდა მიუთითოს იმაზე, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტები მისთვის ხელმისაწვდომი არაა, თუ ეს იგულისხმება, როდესაც მას მოთხოვნა შეაქვს? თუ მხარე დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნას აყენებს, უნდა იგულისხმებოდეს, რომ მას მათზე ხელი არ მიუწვდება, თუმცა უკეთესია თუ მხარე მოთხოვნის შეტანის დროს პირდაპირ მიუთითებს ამაზე და ახსნის, თუ რატომ არ არის ეს დოკუმენტები მისთვის ხელმისაწვდომი.¹³⁴

5.4.2. დოკუმენტების წარმოდგენის არაგონივრული სირთულე

დოკუმენტებზე ხელმისაწვდომობის ალტერნატიულად, მხარეს შეუძლია აჩვენოს, რომ მის-

თვის დოკუმენტების წარმოდგენა არაგონივრულად დიდი ტვირთი იქნება. შესაბამისად, თუ ტრიბუნალი ჩათვლის, რომ მომთხოვნ მხარეს ხელი მიუწვდება დოკუმენტებზე, თუმცა მისთვის მათი წარმოდგენა შეუსაბამოდ/არაგონივრულად დიდი ტვირთი იქნება, მას შეუძლია მეორე მხარეს მოსთხოვოს წარმოდგენა.

ეს მოთხოვნა, როგორც წესი უკავშირდება ელექტრონული დოკუმენტების წარმოდგენის სირთულეს მომთხოვნი მხარისათვის, რისი ნათელი მაგალითიცაა IBA-ს წესების კომენტარი, რომელსაც, IBA-ს წესების 3(3)(c)(i)¹³⁵ მუხლის მაგალითად მოჰყავს შემთხვევა, როდესაც ნაშლილი ელექტრონული დოკუმენტების აღდგენა-მოპოვება შეიძლება არაგონივრულად რთული იყოს მომთხოვნი მხარისთვის, მაშინ, როდესაც ეს დოკუმენტები ადვილად ხელმისაწვდომია მეორე მხარისთვის, რომელსაც აქვს მოქმედი ელექტრონული მონაცემთა ბაზა.¹³⁶

ამის გათვალისწინებით, ნათელია თუ რატომ შეიცავს ელექტრონული დოკუმენტების შესახებ სხვადასხვა რბილი სამართლის წესები ელექტრონული დოკუმენტების დიფერენციაციას მისი ხელმისაწვდომობის მიხედვით.¹³⁷ მაგალითისთვის, ICC-ს ტექნიკები განასხვავებს სამი ხარისხის ხელმისაწვდომობას. პირველი არის ყველაზე ადვილად ხელმისაწვდომი ელექტრონული დოკუმენტები ანუ დოკუმენტები, რომლებიც ინახება მხარის ოფისში, პერსონალურ კომპიუტერებში, ქსელურ სერვერებზე ან მონა-

¹³² Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 112.

¹³³ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 112.

¹³⁴ იხ. Hamilton V., Document Production in ICC Arbitration, Special Supplement to ICC International Court of Arbitration Bulletin, ICC, 2006, pp 75.

¹³⁵ მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს: განცხადებას, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტები არ არის მომთხოვნი მხარის მფლობელობაში, გამგებლობაში ან კონტროლქვეშ ან განცხადებას იმ მიზეზების შესახებ რატომ იქნება არაგონივრულად მძიმე ტვირთი მომთხოვნი მხარისთვის ამ დოკუმენტების წარმოდგენა.

¹³⁶ Commentary on the Revised Text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration, 2021, p. 11.

¹³⁷ CIArb-ის პროტოკოლი მე-7 პარაგრაფში მიუთითებს ელექტრონული დოკუმენტების შემდეგ დაყოფას: ელექტრონული დოკუმენტების გამჟღავნების პირველადი წყარო უნდა იყოს გონივრულად ხელმისაწვდომი მონაცემი, სახელდობრ, აქტიური მონაცემი, გვერდითი მონაცემი ან ოფლაინ მონაცემი დისკზე. კონკრეტული გამართლების არარსებობის პირობებში, როგორც წესი არ იქნება გამოთხოვილი აღდგენილი, დაზიანებული, ნაშლილი ან ფრაგმენტირებული მონაცემი, დაარქივებული მონაცემი ან ჩვეულებრივი ბიზნეს საქმიანობის დროს ნაშლილი მონაცემი. ამავე პროტოკოლის მე-2 ცხრილი, C რეჟიმი კი განმარტავს, რომ მხარეთა შეთანხმებით, ნაშლილი, ფრაგმენტირებული ან ექპერტიზის გარდა სხვაგვარად რთულად მოსაპოვებელი ინფორმაცია, შესაძლებელია იყოს წარდგენის საგანი როდესაც ამგვარი ინფორმაციის კონკრეტული საჭიროება და რელევანტურობა არის ნაჩვენები.

ცემთა ბაზის მქონე სხვა კომპიუტერებში და რომლებიც აქტიურად გამოიყენება ყოველდღიურ საქმიანობაში. მეორე ხარისხის დაცულ დოკუმენტებს მიეკუთვნება დოკუმენტები, რომლებიც შედარებით ნაკლებად ხელმისაწვდომია მხარისთვის, მაგალითად გამოცალკევებული მეხსიერების მქონე საშუალებები, როგორიცაა CD და DVD დისკები, USB დრაივები, სმარტფონები, თანამშრომელთა ნოუტბუქები და ა.შ. რომლებიც ხელმისაწვდომი არ არის ყოველდღიურ საქმიანობაში. რაც შეეხება მესამე ხარისხის მიეკუთვნებულ დოკუმენტებს, ესენია ნაშლილი, ფრაგმენტირებული, ცალკეულ, დამოუკიდებელ ბაზაზე არსებული მონაცემები, რომლებსაც კომპანია არ (ალარ) იყენებს.¹³⁸ ამ უკანასკნელის აღდგენა და ტრიბუნალის წინაშე წარმოდგენა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, უმეტესად მოითხოვს სპეციალური ცოდნის მქონე ექსპერტების ჩართვას და შესაბამისად, საკმაოდ დიდი ხარჯების გაღებას.

აქედან გამომდინარე, მომთხოვნი მხარისთვის დოკუმენტების წარმოდგენა შეიძლება ჩაითვალოს არაგონივრულად დიდ ტვირთად, როდესაც საქმე ეხება მესამე ხარისხის ხელმისაწვდომობას მიეკუთვნებულ ელექტრონულ დოკუმენტებს.

სტანდარტული, წერილობითი მტკიცებულებების წარდგენა ასევე შეიძლება იყოს მომთხოვნი მხარისთვის არაგონივრულად მძიმე, ხოლო მეორე მხარისთვის მარტივი. მაგალითისთვის, შესაძლოა კონკრეტული დოკუმენტების (მაგ. ხელშეკრულების) ეგზემპლარზე მომთხოვნს ჰქონდეს კონტროლი, თუმცა მისთვის მისი მოპოვება და წარდგენა რთული იყოს, მაშინ როდესაც მეორე მხარეს შესაძლოა იგივე დოკუმენტის მეორე ეგზემპლარი ჰქონდეს პირდაპირ მფლობელობაში. ასეთ შემთხვევაში, შედარების საფუძველზე ტრიბუნალს შეუძლია დაადგინოს, რომ მომთხოვნი მხარისთვის დოკუმენტის წარმოდგენა არაგონივრულად რთულია.¹³⁹

ზემოთ მითითებული მსჯელობიდანაც აშკარაა, თუ რა ჩაითვლება „არაგონივრულად დიდ ტვირთად“, ეს ტრიბუნალმა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გადაწყვიტოს.

ამასთან, IBA-ს წესები ასევე შეიცავს 9(2)(c) მუხლსაც, რომელიც მიუთითებს, რომ ტრიბუნალმა შესაძლოა არ დააკმაყოფილოს მტკიცებულებების გამოთხოვის მოთხოვნა თუ მიიჩნევს, რომ მოთხოვნის ადრესატისთვის დოკუმენტების წარმოდგენა არაგონივრულად რთულია.

5.5. დოკუმენტები უნდა იყოს იმ მხარის კონტროლს ქვეშ, რომელსაც მოეთხოვება მათი წარდგენა

მხარეს მხოლოდ მაშინ შეუძლია მეორე მხარისგან მტკიცებულებების გამოთხოვა, თუ ეს დოკუმენტები არის სწორედ მეორე მხარის მფლობელობის, გამგებლობის ანდა კონტროლის ქვეშ. აღნიშნული კრიტერიუმიც არსებობს იმისთვის, რომ თავიდან იქნას აცილებული მხარეების ე.წ. „სათევზაო ექსპედიციები“.

ამ კრიტერიუმის არსებობას აღიარებს საერთაშორისო არბიტრაჟის ფარგლებში მტკიცებულებების წარდგენის შესახებ ე.წ. რბილი სამართალი. კერძოდ, პრალის წესების 4.5.ც. მუხლის მიხედვით, მხარეს შეუძლია ტრიბუნალს მოსთხოვოს დოკუმენტური მტკიცებულების გამოთხოვა თუ კონკრეტული დოკუმენტი არის მეორე მხარის მფლობელობაში ან მისი უფლებამოსილების ან კონტროლის ქვეშ. მსგავსად ამისა, ICDR-ის საარბიტრაჟო წესები¹⁴⁰ და გზამკვლევი¹⁴¹ მიუთითებენ, რომ ტრიბუნალს, მხარის მოთხოვნის საფუძველზე შეუძლია მეორე მხარისგან გამოითხოვოს დოკუმენტები, თუ ისინი ამ უკანასკნელის მფლობელობაშია. CIArb-ის პროტოკოლის 4 (iv) პარაგრაფის მიხედვით კი მხარის მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს განაცხადს თუ რატომ თვლის მომთხოვნი მხარე, რომ მოთხოვ-

¹³⁸ ICC, ICC Arbitration Commission Report on Managing E-Document Production, 2012, para 5.10.

¹³⁹ Kozłowska-Rautiainen D., Obtaining Documents from the Opponent in International Commercial Arbitration, Unigrafia, Helsinki 2016, p. 118.

¹⁴⁰ ICDR-ის საარბიტრაჟო წესები, მუხლი 24(4).

¹⁴¹ ICDR-ის გაიდლაინი, მუხლი 3(a).

ნილი მტკიცებულებები არის მეორე მხარის მფლობელობაში ან მისი კონტროლის ქვეშ.

რაც შეეხება IBA-ს წესებს, ისინი დოკუმენტების გამოთხოვის მოთხოვნის დაკმაყოფილების ერთ-ერთ წინაპირობად განიხილავენ სწორედ ამ კრიტერიუმს. კერძოდ, 3 (3) (c) (ii) მუხლის მიხედვით, როდესაც მხარე ტრიბუნალს სთხოვს მეორე მხარისგან გამოითხოვოს მტკიცებულებები, მან მოთხოვნაში უნდა მიუთითოს თუ რა მიზეზით მიაჩნია (უშვებს), რომ მოთხოვნილი დოკუმენტები მეორე მხარის მფლობელობაში ან გამგებლობაშია ან მასზე მეორე მხარეს აქვს კონტროლი.

ამ შემთხვევაშიც ტერმინები მხარის „მფლობელობაში/გამგებლობაში“ ან „მხარის კონტროლის“ ქვეშ განიმარტება ისე, როგორც ზემოთ არის მითითებული. კერძოდ, ტერმინები „მფლობელობა/გამგებლობა“ მოიცავს შემთხვევას, როდესაც დოკუმენტი მეორე მხარის (მოთხოვნის ადრესატის) უშუალო ფიზიკური ფლობის ქვეშ არის, ხოლო „კონტროლი“ მაშინაცაა სახეზე, როდესაც შესაძლოა მხარე დოკუმენტს ფიზიკურად არ ფლობდეს, თუმცა მას ჰქონდეს უფლება და შესაძლებლობა მოიპოვოს ის.¹⁴² მაგალითისთვის, შესაძლოა დოკუმენტს ფლობდეს მეორე მხარის შვილობილი კომპანია, რომლისგან დოკუმენტის მიღება და შემდგომ მისი ტრიბუნალის წინაშე წარდგენა მხარეს შეუძლია და ამის უფლებაც აქვს. შესაბამისად, ზემოთ ამ ტერმინებთან დაკავშირებით არსებული მსჯელობა და განმარტებები ამ შემთხვევაშიც რელევანტურია.

უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც წესი, მომთხოვნმა მხარემ უნდა მიუთითოს რატომ მიაჩნია მას, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტები მეორე მხარის მფლობელობაშია ან მის კონტროლქვეშაა. IBA-ს წესები, როგორც აღინიშნა, მომთხოვნ მხარეს ამაზე მითითების პირდაპირ ვალდებულებასაც აკისრებს. თუმცა, ეს მოთხოვნა ისე არ უნდა იყოს გაგებული, თითქოს მომთხოვნმა მხარემ დეტალურად უნდა აღწეროს მოწინააღმდეგე მხარის კორპორატიული სტრუქტურა.

თუ მომთხოვნი მხარე გონივრულად აღწერს თუ სად და როგორ შეიქმნებოდა ესა თუ ის დოკუმენტი და იმას, რომ მეორე მხარეს უნდა ჰქონდეს წვდომა მასზე, ეს კრიტერიუმი დაკმაყოფილებულად უნდა ჩაითვალოს ტრიბუნალის მიერ.¹⁴³

6. დასკვნა

დოკუმენტური მტკიცებულებების მოპოვება და წარდგენა საარბიტრაჟო განხილვის პროცესში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან სწორედ შესაბამისი მტკიცებულებების წარდგენით შეუძლია მხარეს დაარწმუნოს ტრიბუნალი, რომ მას უფრო მყარი საქმე აქვს და შესაბამისად, საქმეში გამარჯვება მას უნდა დარჩეს. თუმცა, საერთაშორისო არბიტრაჟში მრავალი საკითხი, რომელიც ამ თემას უკავშირდება, პირდაპირ არ არის დარეგულირებული, რის გამოც ბევრი რამაა დამოკიდებული საარბიტრაჟო კანონმდებლობის, წესების და რბილი სამართლის ნორმების ინტერპრეტაციაზე.

შესაბამისი საარბიტრაჟო კანონმდებლობის და წესების ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ მოწინააღმდეგე მხარისგან მტკიცებულებების გამოთხოვა საარბიტრაჟო პროცესში მხარეთა ფუნდამენტურ უფლებას წარმოადგენს, რომელიც შეიძლება განიხილებოდეს სამართლიანი სასამართლოს უფლების ნაწილად. კერძოდ, თითოეულ მხარეს უნდა ჰქონდეს უფლება ტრიბუნალის წინაშე წარადგინოს საკუთარი პოზიცია განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით და ეს პოზიცია დაასაბუთოს შესაბამისი მტკიცებულებებით. ამ უფლების რეალიზებას კი მხარე ახდენს, მათ შორის იმით, რომ ერთი მხრივ, ტრიბუნალის წინაშე წარადგენს მის ხელთ არსებულ და მისთვის სასურველ დოკუმენტებს, ხოლო მეორე მხრივ, მოწინააღმდეგე მხარისგან ითხოვს იმ დოკუმენტებს, რომლებიც მას თავისი პოზიციის გასამყარებლად ესაჭიროება და რომლებიც მას ხელთ არ აქვს. შესაბამისად, არბიტრაჟის ფარგლებში მხარე-

¹⁴² O'Malley N. D., *Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide*, Second Edition, 2019, p. 47.

¹⁴³ O'Malley N. D., *Rules of Evidence in International Arbitration: An Annotated Guide*, Second Edition, 2019, გვ. 48.

ებს აქვთ უფლება მონინალმდეგე მხარისგან გამოითხოვონ დოკუმენტური მტკიცებულებები.

მხარეთა ამ უფლებას ტრიბუნალის მხრიდან შეესაბამება არა ვალდებულება დააკმაყოფილოს ნებისმიერი მოთხოვნა მტკიცებულების გამოთხოვის შესახებ, არამედ უფლებამოსილება. კერძოდ, როგორც ეროვნულ კანონმდებლობებში, ისე საარბიტრაჟო წესებში, როგორც წესი, პირდაპირ არის მითითებული, რომ საარბიტრაჟო ტრიბუნალს აქვს უფლებამოსილება მიიღოს გადაწყვეტილება მტკიცებულებების დასაშვებობის, წარმოდგენის და შეფასების შესახებ. აღნიშნული კი მოიცავს ტრიბუნალის უფლებას მხარეებს მოსთხოვოს გარკვეული მტკიცებულებების წარმოდგენა. შესაბამისად, ნათელია, რომ საარბიტრაჟო განხილვის ფარგლებში ტრიბუნალს აქვთ საკმაოდ ფართო დისკრეტია მტკიცებულებების შეგროვების კუთხით.

თუმცა, ტრიბუნალი, დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მოთხოვნის განხილვის დროს მხედველობაში იღებს მთელ რიგ გარემოებებს. ეს გარემოებები პირობითად შესაძლოა დაიყოს ორ ნაწილად: (1) ფორმალური მოთხოვნები; და (2) შინაარსობრივი წინაპირობები.

ფორმალურ მოთხოვნებში იგულისხმება თუ რა პროცედურების დაცვით უნდა მოხდეს მოთხოვნის წარდგენა, მათ შორის, როდის, რა ფორმით, ვის მიმართ დგება ეს მოთხოვნა და რა მოთხოვნები წაყენება მას ტრიბუნალის მიერ განხილვის დროს.

გადაწყვეტილება იმის შესახებ თუ როდის (რა დროს) აქვს მხარეს უფლება დააყენოს მოთხოვნა მონინალმდეგე მხარისგან მტკიცებულებების გამოთხოვის შესახებ, უნდა მიიღოს ტრიბუნალმა. ამ საკითხთან მიმართებითაც, ტრიბუნალს საკმაოდ ფართო დისკრეტია გააჩნია. მას შეუძლია მხარეებს ეს უფლება მიანიჭოს მხოლოდ ძალიან მცირე დროით განხილვის დაწყებიდან, ან სულაც გადაწყვეტილების გამოტანამდე. თუმცა უფრო სწორად უნდა ჩაითვალოს მიდგომა, როდესაც ტრიბუნალი შესაბამის ვადას განსაზღვრავს განხილვის დაწყებიდან მალევე შესაბამისი პროცედურული დადგენილებით და მხარეებს აძლევს კონკრეტულ ვადას მას შემდეგ რაც გაცვლილი იქნება საარბიტრა-

ჟო სარჩელი და შესაგებელი. ეს ვადა კი, როგორც წესი, ზეპირი განხილვების დაწყებამდე უნდა ამოიწეროს, რათა მხარეები და ტრიბუნალი ზეპირ განხილვას მომზადებული შეხვდნენ და გაცვლილი ჰქონდეთ ყველა რელევანტური მტკიცებულება.

კიდევ ერთი ფორმალური წინაპირობა არის ის, რომ მოთხოვნა დოკუმენტების გამჟღავნების შესახებ, როგორც წესი წერილობით უნდა იქნას წარდგენილი. ამგვარი პრაქტიკა ლოგიკურიცაა, რადგან კომლექსურ დავებში, სადაც მხარეები არაერთ მტკიცებულებას ითხოვენ, მსგავსი მოთხოვნის ზეპირად დაყენება არალოგიკური იქნებოდა. აუცილებელია აღინიშნოს, რომ მხარეებს და ტრიბუნალს შეუძლიათ შეიმუშაონ სპეციალური ფორმა, რომლის დაცვითაც მხარეებს შეუძლიათ მსგავსი მოთხოვნის დაყენება. როგორც წესი არბიტრაჟების უმეტესობაში ამ მიზნით გამოიყენება ე.წ. რედფერნის ცხრილი.

ასევე, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მოთხოვნა მტკიცებულებების გამჟღავნების შესახებ უნდა წარედგინოს როგორც ტრიბუნალს, ისე მეორე მხარეს, რადგან მხოლოდ რომელიმე მათგანისთვის მისი წარდგენა არაეფექტიანი იქნება. როგორც წესი, მსგავს მიდგომას იზიარებს ნამყვანი საარბიტრაჟო ინსტიტუტების წესები, ისევე როგორც რბილი სამართლის ნორმები.

რაც შეეხება ფორმალურ მოთხოვნას, იმისთვის, რომ ტრიბუნალმა განიხილოს მხარის მოთხოვნა მტკიცებულებების გამოთხოვაზე, მომთხოვნმა მხარემ უნდა დააკმაყოფილოს გარკვეული შინაარსობრივი მოთხოვნები. პირველი წინაპირობა, რომელიც ამ მიმართულებით არსებობს არის ის, რომ მოთხოვნა უნდა იყოს ვიწრო და კონკრეტული. ზოგადი და ყოვლისმომცველი მოთხოვნა, შესაბამისად, არ დაკმაყოფილდება. პრაქტიკის კვლევის შედეგად შეიძლება ითქვას, რომ დოკუმენტების კატეგორიის გამოთხოვის შემთხვევაში თუ მითითებულია დოკუმენტის სახე (ტიპი), ჩართული მხარეები (ავტორი ან/და მიმღები), კონკრეტული დრო ან დროის შუალედი, იგი ჩაითვლება ვიწროდ და კონკრეტულად, ხოლო მითითება „ყველა ან/და ნებისმიერი დოკუმენტი“ სხვა იდენტიფიკაციის სა-

შუალელების გარეშე, დიდი ალბათობით არ ჩაითვლება სათანადოდ ვიწროდ და კონკრეტულად.

გარდა ამისა, მომთხოვნმა მხარემ მოთხოვნაში უნდა დაასაბუთოს, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტები საქმისთვის არის რელევანტური და არსებითი. აღნიშნული მიმართულებით სხვადასხვა ტრიბუნალს განსხვავებული მიდგომა აქვს, თუმცა, თუ მხარე აჩვენებს, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტი მას საქმისთვის მნიშვნელოვანი (და არა მეორეხარისხოვანი) გარემოების დასადასტურებლად სჭირდება, მაშინ დოკუმენტი, დიდი ალბათობით, საქმისთვის რელევანტურად ჩაითვლება. რაც შეეხება არსებითობას, დოკუმენტი ასევე უნდა იყოს საქმისთვის არსებითი, რაც ნიშნავს, რომ ის გავლენას უნდა ახდენდეს გადაწყვეტილების მიღებაზე.

კიდევ ერთი კრიტერიუმი, რომელიც დოკუმენტების გამოთხოვის შესახებ მხარის მიერ დაყენებულ მოთხოვნას წაყენება არის ის, რომ მოთხოვნილ დოკუმენტებზე მომთხოვნ მხარეს ხელი არ უნდა მიუწვდებოდეს, უფრო კონკრეტულად, არ უნდა იყოს მის მფლობელობაში, გამგებლობაში ან მისი კონტროლის ქვეშ ან მისი წარმოდგენა მომთხოვნი მხარისთვის უნდა იყოს არაგონივრულად რთული. აღნიშნული მნიშვნელოვანია, ვინაიდან თუ მხარეს თავად

მიუწვდება ხელი დოკუმენტებზე, და მისი წარმოდგენა მისთვის არ არის არაგონივრულად რთული, მაშინ სწორედ მან უნდა უზრუნველყოს შესაბამისი დოკუმენტის ტრიბუნალისთვის მიწოდება.

ბოლო წინაპირობა, რომელიც დოკუმენტების წარდგენის შესახებ მოთხოვნას წაყენება არის ის, რომ მხარეს მხოლოდ მაშინ შეუძლია მეორე მხარისგან მტკიცებულებების გამოთხოვა, თუ ეს დოკუმენტები არის სწორედ მეორე მხარის მფლობელობის, გამგებლობის ანდა კონტროლის ქვეშ. შესაბამისად, მოთხოვნის დამყენებელი მხარე ვალდებულია მოთხოვნაში მიუთითოს თუ რა გარემოებები უქმნის მას ვარაუდის საფუძველს, რომ მოთხოვნილი დოკუმენტების წარმოდგენა შეუძლია მეორე მხარეს.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ზემოაღნიშნული ფორმალური და მატერიალური საფუძვლების დაკმაყოფილების შემთხვევაში, ტრიბუნალის მიერ მოთხოვნა ავტომატურად არ კმაყოფილდება, არამედ, მოწინააღმდეგე მხარეს აქვს პროტესტის გამოთქმის და შესაბამისი შეპასუხების წარმოდგენის უფლება, თუ რატომ არ უნდა იქნეს დოკუმენტები მისგან გამოთხოვილი. ამრიგად, ტრიბუნალი, მხოლოდ და მხოლოდ მოთხოვნის და პროტესტის ერთობლივი განხილვის შემდეგ იღებს გადაწყვეტილებას საკითხზე.